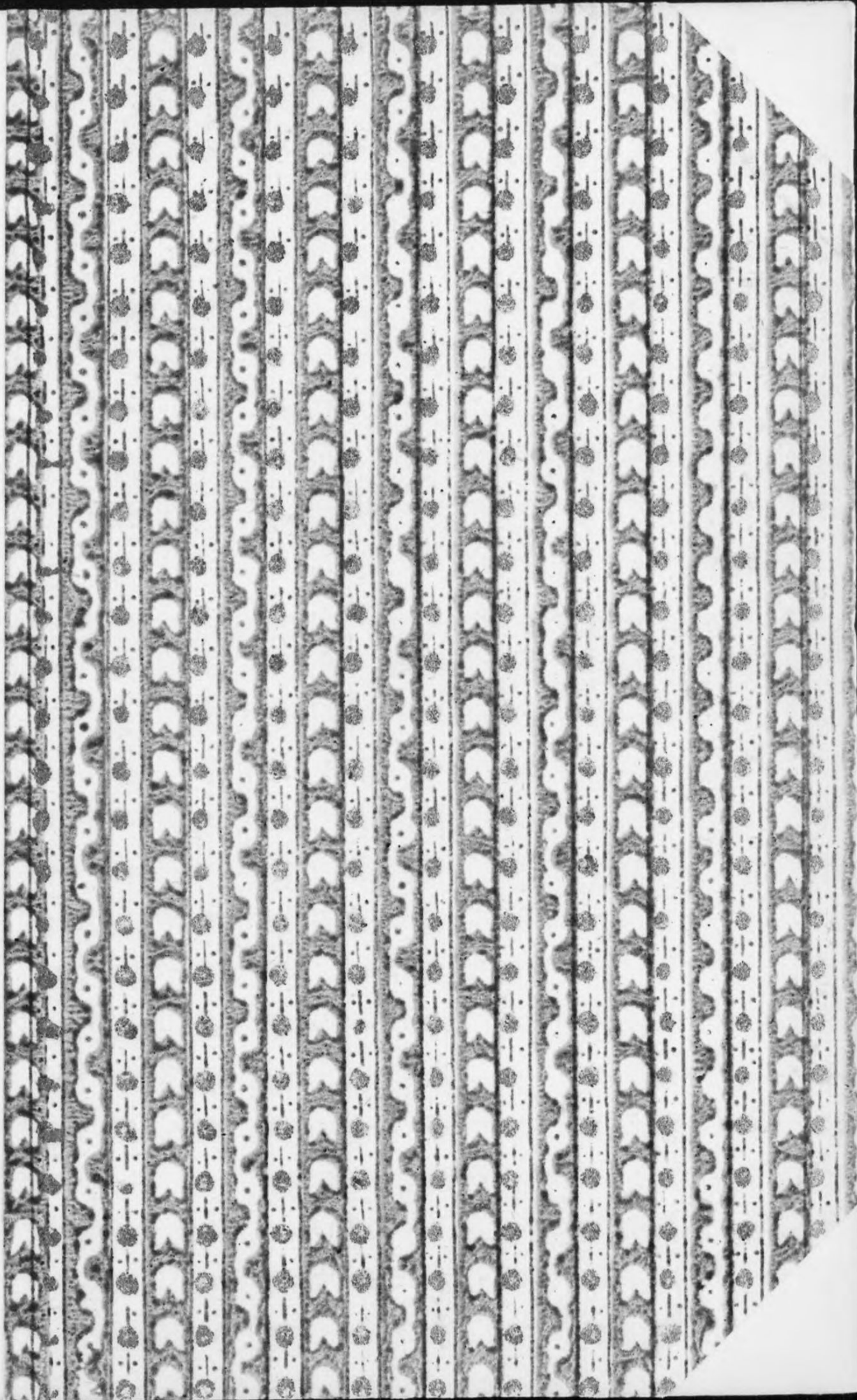

UBL: BKNOOG 188

Boekenroogen
188.

18/88

D E
H I S T O R I E
V A N
A D A M,
N O A C H, A B R A H A M, L O T
E N I S A A C.

Verhalende alles wat haar door de be-
stieringe Gods, zoo in voorspoed als in tegen-
spoed, is overgekomen; Zeer nut om van de
Jonkheid in de Scholen gelezen te werden.

T e R O T T E R D A M,

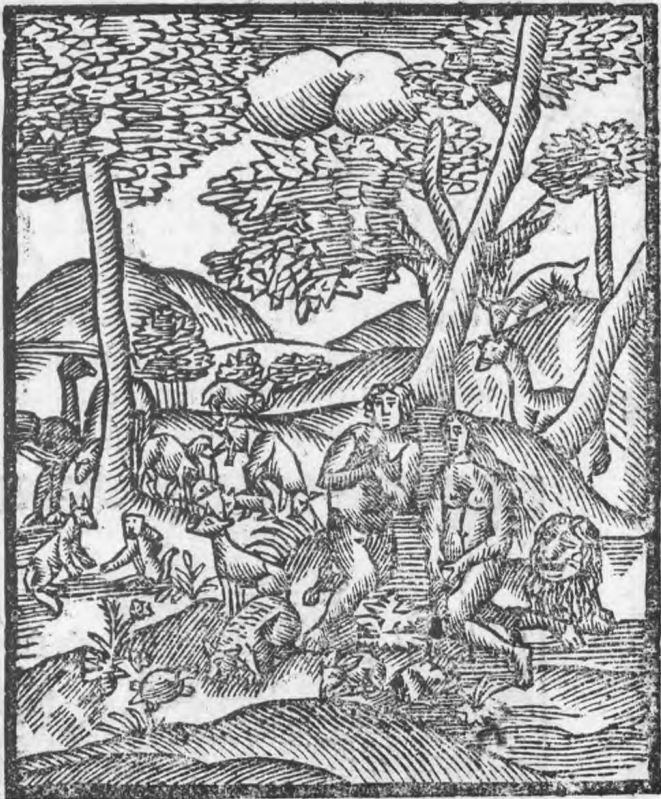
Bij ANTHONI VAN ZWAAMEN, Boekverkooper op
't Steiger; aan de Koozenbeurg.

De Historie van ADAM.

VERNEM
ETTERKUNDE
TE LEIDEN

GENESIS, Capittel II.

Als nu God op den zebentsten dag volbragt hadde zyn werck / dat hy gemaakt hadde / heeft hy gerust op den zebentsten dag van al zyn werck / dat hy gemaakt hadde. Ende God heeft den zebentsten dag gezegent / ende die geheiliget / om dat hy op den zebentsten gerust heeft van al zyn werck. / 't welck God geschapen hadde / om te volmaken. Ende de **HEERE** God hadde den mensche gesazmeert uit het stof der aarden / ende in zyne neusgaten geblazen den adem des lebens; alsoo werc den mensche tot eene lebendige ziele. Ook hadde de **HEERE** God eenen Hof geplant in Eden / tegen 't Oosten; ende hy stelden aldaer den mensche / dien hy gesazmeert hadde. Ende de **HEERE** God hadde alle geboomte uit 't aardryck doen spzitten / begerlik booz 't gezigt / ende goet dat spyze; ende den boom des lebens in 't midden

van den Hof ende den boom der kennisse des goeds ende des quaads. Ende eene riviere was booztgaande uit Eden / om desen Hof te bewateren / ende werc van daar berdeid / ende werc tot vier hoofden. Zoo nam de **HEERE** God den mensche / ende zette hem in den Hof Eden / om dien te behoutwen van dien te bewaren. Ende de **Heere** God gebod den mensche / zeggende: Van allen boom deses Hof zult gy bypelyk eten: Maar van den boom der kennisse des goeds ende des quaads / daar van en zult gy niet eten / Want ten dage als gy daar van eet /

zult gy den dood sterben. Ook had de **HEERE** God gesproken: Het en is niet goed dat de mensche alleen zy; Ik zal hem een hulpe maken / [die] als tegen hem oter zy. Want als de **HEERE** God / uit ber aarden alle 't gebiet des velds / ende al het gevogelte des hemels gemaakt hadde / zoo bzagt hyze tot zynen / om te zien / hoe hyze naemmen zoude; ende als Adam alle lebendige ziele naemmen zoude / dat zoude zyn naam zyn. Zoo hadde Adam genoeint de namen van al 't beest / ende van het gevogelte des hemels / ende van al het gebiet des velds; maar booz den mensche en

band

band hy geene hulpe [die] als tegen hem oter werc. Doe dede de **HEERE** God eenen diepen slaap op Adam vallen / ende hy sloep: ende hy nam eene van zyn ribben / ende sloot der zelver plaats toe [met] vleesch. Ende de **HEERE** God houwde de ribbe / die hy van Adam genomen hadde / tot eene vrouwe ende hy bzagte tot Adam. Doe zeide Adam; Deze is ditmaal been van myne beenen / ende vleesch van mynen vleesche: men zalze Adaminne heten; om datze uit den man genomen is. Daarom zal de man zynen vader ende zyne moeder berlaten / ende zynen wyve aansleeben / ende zy zullen tot een vleesch zyn. Ende zy werc beide naakt / Adam ende zyn wyf: ende zy en schaanden haar niet.

Het III. Capittel.

De slange nu was listiger van al het gevogelte des velds / 't welck de **HEERE** God gemaakt hadde: en zy zeide tot de vrouwe / Is 't ook dat God gezeid heeft / Gy lieden en zult niet eten van allen boom deses Hof; ende de vrouwe zeide tot de slange; Van de bygt der boome deses Hofszullen wy eten; Maar van de bygt des booms / die in het midden des Hofsz is / heeft God gezeid: Gy en zult van dien niet eten / noch die aantroeren / en dat gy niet en sterbet. Doe zeide de slange tot de vrouwe / gy lieden en zult den dood niet sterben. Maar God weet / dat ten dage als gy daar van etet / zoo zullen wy oogen geopen worden; ende gy zult als God wezen / kennende het goed ende het quaad. Ende de vrouwe zag / dat die boom goed was tot spyze / ende dat hy een list was booz de oogen: ja een boom die begerlik was om berstandig te maken / ende zy nam van zyne bygt / ende at: ende zy gaf ook hant en man

met haar / ende hy at. Doe werden haar beider oogen geopen / ende zy werden gewaard dat zy naakt waeren / ende zy hegten bygeboom bladeren te zamen / ende moachten zyn schoorten. Ende zy hoorzden de stemme des **HEERE** Gods / wandelende in den Hof aan den wind des daags; doe berbergde zy Adam / en zyn wyf / booz 't aangezigt des **HEERE** Gods in 't midden van 't geboomte des Hofsz. Ende de **HEERE** God riep Adam / ende zeide tot hem: Waar zy gy? Ende hy zeide; Ik hoorde uwre stemme in den Hof / ende ik bzeesde / want ik ben naakt; daarom berbergde ik my. Ende hy zeide: Wie heeft u te kennen gegebē / dat gy naakt zy? Hebt gy van dien boom gegeten / van welke ik u gebod / dat gy daar van niet eten en zoudt? Doe zeide Adam: De vrouwe / die gy my gegeven hebt / die heeft my van dien boom gegeten / ende ik hebbe gegeten. En de **Heere** God zeide tot de vrouwe; Wat is dit [dat] gy gedaen hebt / ende de vrouwe zeide die

slange

lange heeft my bedrogen ende ik hebbe gegeten. Doe zeide de Heere tot de slang; Dewyle gy dit gedaan hebt / zoo zyt gy verdoemt boven al 't bee / ende boven al het gebierte des belds: op uwen buik zult gy gaan / ende stof zult gy eten alle de dagen uweſ levens. Ende ik zal byantschap zetten tuffchen u / ende tuffchen deze hantwe / ende tuffchen uwen zabe, ende tuffchen haren zabe: dat zelbe zal u den kop vermozelen: ende gy zult het beherzen en vermozelen. Tot de hantwe zeide Hy: Ik zal zeer vermeenigbuldigen uwe smerte / namelijk / uwer dzagt; met smerte zult gy kinderen baaren: ende tot uwen man zal uwe begeerte zyn / ende hy zal ober u heerschappye hebben. Ende tot Adam zeide Hy: Dewyl gy geluiftert hebt na de stemme uweſ wyfs / ende van dien boom gegeten / daar ik u van gebod / zeggende: Gy en zult daar van niet eten: zoo zy het aerdryk om uwent wille verbloekt / ende met smerte zult gy daar van eten alle de dagen uweſ levens. Oah zal het u dooznen en dufelen booztzen: ende gy zult het hant des belds eten. In het zweet uweſ aanschyns zult gy hzood eten / tot dat gy tot de aarde weder keert / dewyle gy daar uitgenomen zyt: want gy zyt stof / ende gy zult tot stof wederkeeren. Doozts noemde Adam den name zyneſ wyfs Heba; om dat zy een moeder aller lebendige is. Ende de

HEERE God maakte Adam en zyne wyf en zette hen in den Eden. Doe zeide de HEERE God: Ziet / de mensche is geworden als onzer een / kennende 't goet ende het quaad. Nu dan / dat hy zyne hand niet uut en stecke / ende mine oog van den boom des le-

bens / ende ete / ende lebe in eentwighheid: Zoo beroude hem de HEERE God uit den hof van Eden / om den aerdryk te bontwen / daar hy uit genomen was. Ende hy dreef den mensche uit: ende stelde Cherubim te geyt het Oosten des hofs Eden / ende een blaminig lemmet eeneſ zweerds / dat zig omkeerde; om te bewaaren den weg van den boom des levens.

Het IV Capittel.

Ende Adam heerde Heba zyne huiszontwe: ende zy wert zwanger / ende baarde Kain / ende zeide; Ik hebbe eenen man van den Heere berekenen. Ende zy boer boort te bare zyne hzoeder Habel: ende Habel wiert een schaapherder / ende Kain wiert een land-

houwer. Ende het geschiede ten einde seentger dagen / dat Kain van de brugts des lands den Heere offer dzagt. Ende Habel die dzagt ook van de eerst gehoozme zynere schapen / ende van haar bet: ende de Heere zag Habel / ende zyn offer aan: maer Kain ende zyn offer eu zag hy niet aan: doe onstak Kain zeer / ende zyn aangezichte verbiel. Ende de Heere zeide tot Kain / waarom zyt gy onseken: ende de waarom is u aangezichte verbielen? Is 'er niet / indien gy wel doet berhooginge: ende zoo gy niet wel en doet [de zoude ligt aan de deure: zyne begeerte is dag tot u / ende gy zult ober hem heerschen. Ende Kain spak met zynen hzoeder Habel: Ende het geschiede als zy in 't beld waren / dat Kain te zen zynen hzoeder Habel opstont / ende sloeg hem dood. Ende de Heere zeide tot Kain; Waar is Habel uwe hzoeder: ende hy zeide; Ik en weet het niet: ben ik mineſ hzoeders hzoeder? Ende hy zeide: Wat hebt gy gedaan? daar is een stemme des bloeds uweſ hzoeders / dat tot my roept van den aerdryk. Ende nu zyt gy verdoemt van den aerdryk / die zyne mont heeft opgedaan om uweſ hzoeders bloet van uwe hant te ontfangen. Als gy den aerdryk bontwen zult / hy zal u zyn vermogen niet meer geben: gy zult

zwervende ende boolende zyn op aerden. Ende Kain zeide tot den Heere; Mine misdaad is grooter / dan dat zy vergeben woerde. Ziet gy hebt mig heden berdoeben van den aerdryk / ende ik zal booz u aangezichte berdoegen zyn ende ik zal zwervende ende boolende zyn op der aarde / en het zal geschieden / dat al die mig bind / my zal dood slaan. Dog de Heere zeide tot hem; daarom al wie Kain doodslaat / zal zevenvoudig gewoont woerden; Ende de Heere stelde een teken aan Kain / op dat hem niet berfoege / al wie hem bonde. Ende Kain ging uit van het aangezichte des HEERE: Ende hy woerde in 't land Noed / ten Oosten van Eden. Ende Kain bekenende zyne huiszontwe / ende zy wert bezugt ende baarde Hanog: en hy boude eene stad / en noemde den naam der selber stad na den naam zyns zoons Hanog. Ende Adam bekenende wederom zyne huiszontwe / ende zy baarde eenen zone ende zy noemde zynen name Seth; want God heeft my [sprak zy] een ander zaat gezet dooz Habel / want Kain hem dood geslagen heeft. Ende Adams dagen na dat hy Zonen en Dogteren gewonnen hadde / zyn geweest / negen hondert ende berzig jaar; ende hy stierf.

Einde der Historie van ADAM.

De Historie van NOACH.

GENESIS Capittel VI.

Ende het geschiede / als de Menschen op den aerdryk begonnen te vermeenigbuldigen / ende hen Dogters gehooren werden; Dat Godes Zonen de dogteren der Menschen aanzagen / dat zy schoon waren / ende zy namen hen wyfen uit alle / die zy behooren hadden. Doe zeide de Heere; Myn Geest zal niet in eenwigheid twiffen met den mensche / dewyl hy ook vleesch is: dog zyne dagen zullen zyn hondert en twintig jaar. In die dagen waren 'er Reuzen

op der aarde / ende ook daar na; als Godes Zonen tot de Dogteren der Menschen ingegaan waren / ende zig [kinderen] gewonnen hadden: deze zyn de geweldige / die van ons geweest zyn. Wanneer van namen. Ende de Heere zag / dat de boosheit des Menschen menigbuldig was op der aarde / ende al het gebigtzel der gedagten zynes herten t' allen dagen alleenlyk boos was. Doe beroude het den Heere / dat hy den Mensch op der aarde gemaakt hadde; ende het smertede hem aan zyn herte. Ende de Heere zeide; Ik zal den Mensch / dien ik geschapen

hebde/berbelgen vanden aart-
bodem / van de Menschje tot
het Dee / tot het liepemde
Gedierde / ende tot het gebog-
gelte des Hemels toe: want het
heerout my/ dat ik ze gesaacht
hebde. Maar Noach dunt ge-
nade in de oogen des Heeren.
Dit zyn de geboozten van No-
ach: Noach was een rechtbe-
dig opregt man in zyne geslag-
te / Noach wandelde met God.
Ende Noach gewan drie Zo-
nen / Sem / Cham ende Jap-
het. Maar de aarde was ver-
dorven booz Godes aangezig-
te; ende d' aarde was verbult
met werdel/ doe zag God d' aar-
de / ende ziet / zy was verdor-
ven; want al 't bleesch hadde zyuen
weg verdorven op der aarde.
Daarom zeide God tot Noach:
Alles bleesches ende is booz
myn aangezichte gekome / want
d' aarde is dooz / hen verbult met
werdel: ende ziet ik zal ze met de
aarde berderben. Maakt u eene
Arke van Gopherhand / met
Kameren zult gy deze Arke
maken. ende gy zult ze bepe-
ken / van binnen ende van buiten met pe-
ten.

Ende albus is 't dat gy ze maken zult: Drie
hondert ellen zy de lengte der Arke / vyf-
ellen hare breedte / ende dertig ellen hare hoog-
te. Gy zult een venster aan de Arke maken /
ende zult ze bolmaken tot eene elle van boven
rude de deure der Arke zult gy in hare zyde zet-
te: gy zult ze met onderste / twee / en berde
[berdiepinge] maken. Want ik / ziet ik hren-
ge enen water bloet ober de aarde / om alle
bleesch/ daar geen geest des lebens in is / van on-
der den Hemel te berderben: al wat op de aarde
is / zal den geest geben. Maar met u zal ik myn
berbont oprigten; en gy zult in de Arke gaan /
gy / ende utwe zonen / ende utwe huishoutwe / en-
de de wyden utwe zonen met u. Ende gy zult
van al wat leeft van allen bleesche / twee van
elksoort in de Arke homen / om met u in het

leben te wchonden / Mannen ende wyf-
zullen ze zyn. Van 't gebogelie na zyne aart /
ende van 't Dee na zynen aart / van al 't liep-
pemde gedierde des aartbodens / na zynen aart /
twee van elk zult in tot u komen / om [die] in
't leben te behouden. Ende gy neem / booz u
van alle spye die gegeten word / ende berza-
melt ze tot u / op dat ze u / ende hen tot spye zy.
Ende Noach dede / na al / dat God hem ge-
boden hadde / zoo dede hy.

Het VII. Capittel.

DWar na zeide de Heere tot Noach gaat
gy / ende u gantsche huis in de Arke:
want u hebde ik gezien rechtbeerdig booz
myn aangezichte in den geslagte. Van alle
rein Dee zult gy tot u nemen zeven [en] zeven/
het Mannen / ende zyn Wyf / man-
van 't Dee / dat niet rein en is twee / het

Ma.

Mannen en zyn Wyf. Doch van
het Gebogelie des Heemels zeven [en]
zeven / 't Mannen ende het Wyf-
hen / om zaar lewendig te houden / op
de gantsche Warde. Want ober nog ze-
ven dagen / zal ik doen regenen op de
aarde veertig dagen / en veertig nag-
ten; ende ik zal van den aartbodem
berdelgen al wat bestaat / dat ik ge-
maakt hebde. Ende Noach dede / na
al dat de Heere hem geboden hadde.
Noach nu was zeshonderd jaar oud /
als de bloet der wateren op der aarde
was. Zoo ging Noach / ende zyne
zonen / en zyne huishoutwe / ende de
wyden / met hem in de Ar-
ke / van wegen de wateren des bloets.
Van 't reine Dee / ende van 't Dee /
dat niet rein en was / en van 't gebog-
gelte / ende al wat op den aartbodem
kruipt / kwamender twee [ende] twee
tot Noach in de Arke / het Manne-
ken ende het Wyf / gelyk als
God Noach geboden hadde. Ende
het geschiede na de zeven dagen / dat
de wateren des bloets op der Warde
waren Van 't zeshonderdste jaar des le-
bens van Noach / in de tweede maand /
op den zevensten dag der maand / op
dezen zevensten dag zyn alle Fonteynen
des grooten Afgonds op gebroken /
ende de Sluyzen des Hemels geoyent. Ende
een plas regen was op der aarde veertig nag-
ten. Eben op dien zevensten dag ging Noach /
ende Sem / ende Cham / en Japhet / No-
achs zonen / des gelyken Noachs huishoutwe /
ende de drie wyden zynen Zonen met hem in
de Arke; Zy ende al 't Gedierde na zy-
nen aart / ende al 't Dee na zynen aart /
ende al 't liepemde Gedierde dat op der
aarde kruipt / na zynen aart / alle Wa-
gelen van allerley vleugel. Ende van
alle bleesch / daar een geest des lebens
in was / kwamender twee [en] twee
tot Noach in de Arke. Ende die daer qua-
men / die quamen mannen en wyf /
van alle bleesche / gelyk als hem God

bebolen hadde: Ende de Heere sloot
agter hem toe. Ende die bloet was veertig
dagen op der Warde / ende de wateren
bermeerderden / ende hieven de Arke op /
zoo dat se op rees boven de Warde. Ende de
wateren namen de oberhand / ende bermeer-
derden zeer op der Warde; ende de Arke ging
op de wateren. Ende de wateren namen
gantsch zeer de oberhand op der Warde: zoo
dat alle hooge Bergen / die onder den gant-
schen Hemel zyn / bebedt wierden. Wyf-
ellen om hooge namen de wateren de ober-
hand: ende de Bergen werden bebedt. Ende
alle bleesch / dat zig op der Warde rarde /
gaf den geest / van 't Gebogelie / ende van
't Dee / ende van 't Wyf Gedierde / ende
van

van al't kringende Gebierte / dat op der Aarde kringt en alle Menschhe. Al wat eenen adem des geestes des lebens in zyne neusgaten hadde van alles wat op't dzooge was / is gestorven. Alsoo wert berdelgt al wat bestond / dat op den Aartbodem was / van Menschhe aan tot het Dee / tot het kringende Gebierte / en tot het Gebogelte des Hemels / ende zy werden berdelgt van der aarde. Dag Noach alleen bleef over / ende wat met hem in de Arche was. Ende de wateren hadden de oberhand boven de Aarde / hondert ende vyftig dagen.

Het VIII Capittel.

Ende Godgebagte aan Noach / ende aan al't Gebierte en aan al't be dat met hem in de Arche was / ende God bede eenen wind over de Aarde doorgaan / ende wateren werden stil. Ook werden de Fonteynen des Afgonds / ende de Sijtzen des Hemels gesloten / ende de plasregen van den Hemel werd ophouden. Daar toe keerde de wateren weder van boven de Aarde / heuen ende weder bloeyende / ende de wateren namen af ten einde van hondert en vyftig dagen. Ende de Arche ruste in de zehende maand / op den zeventienden dag der maand / op den zebenen van Uraab. Ende de wateren waren gaande ende afnemende tot de tiende maand / in de tiende maand / op den eersten der maand / werden de toppen der Berge geyen. Ende het geschiede ten einde van beertig dagen / dat Noach de benster der Arche / die hy gemaakt hadde / open bede. Ende hy liet een Kade uit / die dikwils henen ende weder ging / tot dat de wateren van boven de Aarde verdroogden waren. Daar na liet hy eene Duise van zig uit / om te zien of de wateren geligt waren van boven den Aartbodem. Maar de Duise

en bont geen ruste booz't hol hare's darts / zo keerde zy weder tot hem in de Arche / want de wateren waren op de gansche Aarde / ende hy stak zyne hand uit / ende namze / ende bzagte tot zig in de Arche. Ende hy berde uog zeben andere dagen / doe liet hy de Duise wederom uit de Arche. Ende de Duise quam tot hem tegen den avond tyd / ende ziet / een asgheboke olyf blad / was in haren bek / zoo merkte Noach dat de wateren van boven de Aarde geligt waren. Doe bertoesde hy nog zeben andere dagen / ende hy liet de Duise uit / maer zyn keerde niet meer weder tot hem. Ende het geschiede in't zes honderste ende eerste jaar / in de eerste maand / op den eerste der zelve maand / dat de wateren droogden van boven der Aarde. Doe bede Noach het beziel der Arche af / ende zag toe / ende

ziet / den Aartbodem was gedroogt. Ende in de tweede maand / op den zeben-en twintigsten dag der maand / was de Aarde opgedroogt. Doe sprak God tot Noach / zeggende / gaat uit de Arche / gy / ende uwwe huigbzoutwe ende uwwe zonen / ende de wyben uwwe zonen met u. Al het Gebierte dat met u is / van alle vleesche / aan gebogelte / ende aan Dee / ende aan al het kringende gebierte / dat op der aarde kringt / doet met u uitgaan / ende dat zy oberbloediglyk boozt zelen op der aarde / ende bzugthaar zyn / ende bemeenigbuldigen op der Aarden. Doe ging Noach uit / ende zyne zonen / ende zyne huigbzoutwe / ende de wyben zynen zonen met hem. Al het Gebierte / al het kringende / ende al't gebogelte / al

wat zig op't aart e roert / na hare gessagten / gingen uit de Arche. Ende Noach bouwde den Heere eenen Altar / ende hy nam van al het rein Dee / ende van al het rein Gebogelte / ende offerde bzand offer op ten Altaar. Ende de Heere rook dien lieftlike reuk / ende de Heere ziede in zyn herte / Ik en zal booztaan de aartbodem niet meer berbloeken om des Menschhen wille / want het gedigtzel van des menschhen herte is booz van zynre seugt aan / ende ik en zal booztaan niet meer al het lebende slaan gelyk als ik gedaan hebbe. Boozt aan alle de dagen der aarde / en zulten zaainge / en oogst / ende houde / en hitte ende zomer ende winter / ende dagende nacht niet ophouden. Het IX. Capittel.

Ende God zegende Noach ende zyne zonen / ende hy ziede tot hen / Zyt bzugthaar ende bemeenigbuldiget / ende berbullet de aarde. Ende u liede bzeze / ende u liede berst bzaktinge zy ober al het Gebierte der aarde / ende ober al het Gebogelte des Hemels / en al wat zig op den Aartbodem roert / ende in alle Doffchen der Zee / zy zyn in uwwe hand obergegeven. Al wat zig roert / dat lebendig is / zy tot myze / ik heb het u al gegroen gelyk het groen kruit. Dag het vleesche met zyne ziele [datis] zynre bloede / en zalt gy niet eten. Ende boozwaer ik / al u bloed [het bloed] / uwer ziele eischen / van de hand aller Gebierte zal ik het eischen / ook van de hand des Menschhen / van de hand eenes iegelyken zynes boozders / al ik de ziele des Menschhen eise hem. Wie des Menschhen bloet bergiet / zyn bloet zal boozde Menschheit bergoten worden. Want God heet den menschhen na zyn beeltemaakt. Waer gy lieden weest bzugthaar / ende bemeenigbuldigt / teet oberbloediglyk boozt op der aarde / ende bemeenigbuldigt op de zelve. Dozder ziede God tot Noach / ende tot zyne zonen / met hem / zeggende / Maar ik / ziet / ik rigte myn Verbont op met u / ende met uwwe zaden na u. Ende met alle lebendige ziele / die met u is /

van't Gebogelte / van't Dee / ende alle Gebierte der aarde met u / van alle die nit de Arche gegaan

gegaan zijn / tot al het Gebierte der aarde toe. Ende ik rigte mij; verbond op met u / dat niet meer alle vleesch van de wateren des bloets zal worden uit-geroeid: en dat 'er geen bloet meer zijn zal om de aarde te berberben. Ende God zeide: Dit is 't teeken des Verbonds / dat ik gebe tusschen mi en tusschen u / lieden / ende tusschen alle levendige ziele / die met u is; tot eeuwige geslachten. Wanneer Bage hebbe ik gegeven in de Wolken: die zal zijn tot een teeken des Verbonds tusschen mi / ende tusschen de aarden. Ende het zal geschieden als ik wolken over de aarde dzenge; dat deze Bage zal gezien worden in de wolken; Dan zal ik gedenken aan myn Verbond / 't welk is tusschen mi en tusschen u /

ende tusschen alle levendige zielen van alle vleesche: ende de wateren zullen niet meer wezen tot eene bloed / om alle vleesch te berberben. Als deze Bage in de Wolken zijn zal / zo zal ik hem aanzien / om te gedenken aan 'u eenwig Verbond tusschen God ende tusschen alle levendige ziele / van alle vleesch / dat op der aarden is. Zoo zeide dan God tot Noeh: Dit is 't teeken des Verbonds / dat ik opgericht hebbe tusschen mi / ende tusschen alle vleesche dat op der aarden is. Ende de zonen Ham's die uit de Weke gingen / waren Sem / ende Cham / ende Japhet: ende Cham die is de vader van Canaan. Deze drie waren de Zonen van Noeh; ende van dese is de gantsche Werde overspreid. Ende Noeh begon

een Akkerman te zijn ende hy plante eenen wijngaert. Ende hy dzonk van dien Wijn / ende wierd dzonken; ende hy ontbloote zijk in 't midden zoner Cente. En Cham / Canaan's vader / zag zyns vaders naaktheit / ende hy gaf 't zyne beide broeders daer buiten te kennen. Doe nam Sem / ende Japhet een kleet / ende zy lieben 't op haar heider schouteren / ende gingen agterwaerts ende bedekten de naaktheit hares vaders: ende hare aangezichten waren agterwaerts gekeert / zoo dat zy de naaktheit hares vaders niet en zagen. Ende Noeh ontwaakte van synen wjn; en hy merkte wat syn kleinste zoon hem gedaan hadde. Ende hy zeide: Verbloekt zy Canaan: een knecht der knechten zy hy zynen broederen. Doer zeide hy: Gezegt zy de HEERE / de God Sem's en Canaan's hem een knecht. God hzede Japhet uit / ende hy woonde in Sew's tenten: en Canaan's zy hem een

knecht. Ende Noeh leefde na den bloed / drie hondert byftig jaar. Zoo waren alle de dagen van Noeh / negen hondert en byftig jaar: ende hy stierf.

Het

Het X. Capittel.

Dat nu zyn de gebaorten van Noeh's zonen / Sem / Cham / en Japhet; ende hen werden zonen gebooren na den bloet. De zonen Japhets zyn Gomer ende Magog / ende Madai / en Javan / ende Tubal / ende Mesich / ende Tiras. Ende de zonen Gomers zyn: Aphenaz / ende Giphath / ende Cagarna / Ende de zonen Javans zyn: Eli-a ende Tarzis / Cetur ende Dodanum. Van deze zyn berberb de Eilanden der Volken / in hare Landfchappen / elk na zyn spzake: en hare huisgezinne onder hare volken. Ende Cham's zonen zyn / Cush en Mistrain / ende Put / ende Canaan. Dit zyn Sem's zonen / na hare huisgezinnen / na hare spzake: in hare Landfchappen / na hare volkeren. Dit zyn de huis-

gezinne der zonen van Noeh / na hare gebaorten en hare volkeren; ende van deze zyn de volkeren op der Werde berberb na den bloed.

Het XI. Capittel.

Ende de gantsche Werde was van enerley spzake / en enerley woozden. Maar het geschiede / als zy tegen het Oosten togen / dat zy eene leegte vonden in de lande Simar / en de zy woonden aldaar. Ende zy zeyden een ieder tot zynen naasten; Komt aan / laat ons tichelen stropen / ende wel boozbzanden ende de tichel was hen boozstren / ende 't lym was hen boozleem. Ende zy zeyden: Komt aan / laat ons booz ons eene Stad bouwen / ende eenen Tooren / dien opperste in den Hemel zy / ende laat ons eenen name booz ons maken: op dat wy niet misschien over de gantsche aarde berstrooid en worden. Doe

quam de Heere neder / om te bezien de Stad en den Tooren / die de kinderen der menschen houwden. Ende de Heere zeyde / Ziet / zy en zijn enerley volk / ende hebben alle enerley spzake: ende dit is 't dat zy be-ginnen te maken. Maar mi / en zoude hen niet afgesede worden al wat zy bedagt hebben te maken; Komt aan / laat ons neder baren / en laat ons hare spzake aldaar berwezen: op dat een jegelyk de spzake zyns naasten niet en hoore. Also berstrooude de Heere van daer over de gantsche aarde; ende zy hielden op de Stad te bouwen. Daarom noemde men hare name Babel: want aldaar berwezen de Heere de spzake der gantsche aarde / ende van daer verstrooude de Heere over de gantsche Werde. Dit zijn de gebaorten van Sem / Sem was hondert jaren oud / ende gewan Arphaxad / twee jaren na den bloed. Ende Sem leefde / na dat hy Arphaxad gewonnen hadde / byf hondert jaar; ende hy gewan zonen en dogteren. Ende Arphaxad leefde byf

en der ig jaar: ende hy gewan Selah. Ende Methuselah leefde / na dat hy selah gewan hadde / bier hondert en dzye jaren / ende hy gewan zonen en dogteren. Ende Selah leefde bertig jaar: ende hy gewan Heber. Ende Selah leefde / na dat hy Heber gewonnen hadde / vier hondert en dzye jaren; ende gewan zonen ende dogteren. Ende Heber leefde bier en bertig jaar: en gewan Peleg. Ende Heber leefde / na dat hy Peleg gewonnen hadde / bier hondert en bertig jaar: ende hy gewan zonen en dogteren. Ende Peleg leefde / na dat hy Kefu gewonnen hadde / twee hondert ende negen jaren: ende hy gewan zonen ende dogteren. Ende Kefu leefde twee en bertig jaar: ende hy gewan Serug. Ende Kefu leefde / na dat hy Serug gewonnen hadde / twee hondert ende zeben jaren; ende hy gewan zonen ende dogteren. Ende Serug leefde bertig jaar; ende gewan Nahoz. Ende Serug leefde / na dat hy Nahoz gewonnen hadde / twee hondert jaar; ende hy gewan zonen ende dogteren. Ende Nahoz leefde negen en twintig jaar; ende

gewan Terah. Ende Nahoz leefde / na dat hy Terah gewonnen hadde / hondert ende negentien jaar: ende hy gewan zonen ende dogteren. Ende Terah leefde zebentig jaar: ende gewan Abzam / Nahoz en Haran. Ende dit zyn de geboorten van Terah: Terah gewan Abzam / Nahoz ende Haran; ende Haran gewan Loth. En Haran stierf booz't aangezigt zyns vaders Terah; in't land zynner geboorte / in Ur der Chaldeen. Ende Abzam ende Nahoz namen hen wyven: de naam van Abzams huishrouw was Saram; ende de naam van Nahozs huishrouw was Milca / een dogter van Haran / vader van Milca, en vader van Iifta. Ende Saram was onbzogtbaar / zy hadde geen kind. Ende Terah nam Abzam zynen zoon / ende Loth / Harams zone / zyns zoons zyne / ende Saram zynen schoondogter / zyns zoons Abzams huishrouw / ende zy togen niet haer lieder uit Ur / der Chaldeen / om te gaan na het land Canaan: ende zy kwamen tot Haran / ende woonden aldaar. Ende de dagen van Terah waren twee hondert byf jaren; ende Terah stierf te Haran.

Einde van de Historie van Noach.

De Historie van ABRAHAM, LOTH EN ISAAC.

GENESIS, Capittel XII.

De Heere nu hadde tot Abzam gezeyd / gaat gy uit u Land / en uit uwe Maagfchap / ende uit uwez vaders huis / na't land dat ik u wyzen zal. Ende ik zal u tot een groot volk maken / ende u zegenen / ende uwe name groot maken; ende woest een zegen. Ende ik zal zegenen / die u zegenen / ende verbloeken / die u bloekt: ende in u zullen alle geslagten des Waerlyks gezegent worden. En Abzam toog henen / gelyk de Heere tot hem gesproken hadde / ende Loth toog met hem: ende Abzam was byf en zebentig jaren oud / doe hy uit Haran ging. Ende Abzam

nam Saram zyne huishrouw / ende Loth zyns broeders zone / ende alle hare have: die zy gewozen hadden / ende de zielen / die zy beregen hadden in Haran: ende zy togen uit / om te gaan na't Land Canaan / en zynamen in't land Canaan. Ende Abzam is dooz getogen in dat land / tot aan de plaats Sichem / tot aan't eiken Bosch More: ende de Canaaniten waren doen ter tyd in dat land. Zoo verscheen de Heere Abzam / ende zeide / Uwen zede zal ik dit land geben: doe bouwde hy aldaar eenen Altaar den Heere / die hem verscheen was. Ende hy bzak op van daer na't gebergte tegen't Oosten Bethel / ende hy sloeg zyne tente op: zynde Bethel tegen het

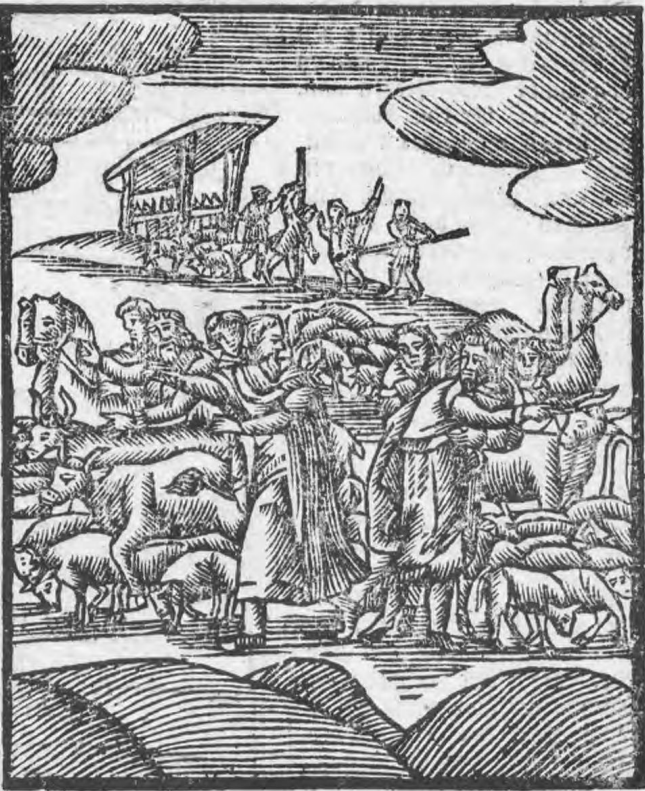
Westen / ende hi tegen't Oosten: ende hy bouwde daer den Heere eenen Altaar / ende riep den name des Heeren aan. Daar na berook Abzam / gaande en trekkende na't Zuiden. Ende daar was honger in dat land: zo toog Abzam af na Egypten / om daar als een bzeendeeling te bekieken / bewyle de honger zwaar was in dit land. Ende het geschiede als hy naderde om in Egypten te komen / dat hy zeide tot Saram zyne huishrouw; Ziet dog / ik weet dat gy een brouw zyt schoon van aanzigt; En't zal geschieden als u de Egyptenaars zullen zien / zo zullen zy zeggen; Dat is zyne huishrouw / ende zy zullen my dooden / ende u in't lechen behouden. Zegt dog; Gy zyt myn zuster: op dat het my welga om u / ende myn ziele om u went wille lebe. Ende het geschiede als Abzam in Egypten quam / dat de Egyptenaars deze brouw zagen / dat zy zeer schoon was: Ook zagen haer Pharaos Dozsten / ende p. ezente hy Pharaos: ende die brouw wert weg genome na Pharaos huis. Ende hy dede Abzam goet / om hare walle: zo dat gy hadde schapen / ende runderen / ende ezelen / ende knekten / ende maagden / ende ezellen / ende kemelen. Maar de Heere plaagde Pharaos met gzoote plaen / ook: ijn huys: ter oorzaak van Saram Abzams huishrouw. Doe riep Pharaos Abzam / ende zelde; Wat is dit / [dat] gy my gebaan hebt? Waerom en hebt gy my niet te kemmen gegeben / dat zy u huishrouw is? Waerom hebt gy gezeyt: Zy is myn zuster / zo dat ik ze my tot ene brouw zoude genomen hebben: ende nu / ziet daer is uwe huishrouw / neemt ze / ende gaat henen. Ende Pharaos geboot [zyne] mannen van wegen hem / en zy geleiden hem / ende zyne huishrouw / en allez wat hy hadde.

Het XIII, Capittel.

Azo toog Abzam op uit Egypten na't Zuiden / hy ende zyne huishrouw / ende al wat hy hadde / ende tot met hem. Ende Abzam was zeer rijk in bee, in zilber / ende in gont. Ende hy ging holtgens zyne reizen / van het Zuiden tot Bethel toe / tot aan de plaats daer zyne tente in den beginne getweest was / tusschen Bethel / ende tusschen hi; Tot de plaats des altaars / die hy in't eerste daer gemaakt hadde: ende Abzam heeft aldaar den naam des Heeren aangeroepen. Ende tot / die met Abzam toog / hadde ook schapen / ende runderen / ende tenten. Ende dat land en bzyegte niet om't zamen te wonen: want haer have was vele: zo dat zy't zamen niet en konden waonen. Ende daar was twist tusschen de herders van Abzams bee /

ende tusschen de herders van
 Tarz her: Ook woonden boe
 Cananiten / ende Pheriziten in
 dat land. Ende Abzaim zeide tot
 Lot; En laat dog gene twistin-
 ge zyn tusschen my / ende tus-
 schen u en tusschen myne her-
 ders; ende tussche uwe herders
 want wy zyn mannen broeders
 is niet het gantsche lant booz u
 aangesigt; scheid u dog van my:
 zo gy de linker hand / scheid / zo
 zal ik ter rechter hand gaan: ende
 zo gy ter rechter hand / zo zal ik
 de linker hand gaan / ende Lot
 hief zyne oogen op: ende hy zag
 de gantsche blakte der Jordane
 datze die geheel beboogtde u
 eer de Heere Sodom / ende
 Gemoza / berdozen hadde
 was zy als den hof des Hee-
 ren / als Egyptens / al
 gy komt tot Zoar. Zoo hoorde
 Lot booz hem de gantsche
 blakte der Jordane / ende Lot
 trok tegen 't Oosten / ende zy
 werden gescheide / d' een banden
 anderen. Abzaim [dan] woonde
 in den lande Canaan; ende Lot
 woonde in de steden der blakte /

ende sloeg tententat aan Sodom toe. Ende
 de mannen van Sodom waren booz / en gro-
 te zondaars tegen den Heere. Ende de
 Heere zeide tot Abzaim / na dat Lot van
 hem gescheide was: Hef nu uwe oogen op /
 ende ziet van de plaatze daar gy zyt / noo-
 dwaards / ende zuidwaards / ende oostwaards /
 ende westwaards. Want al dit land dat gy
 ziet / dat zal ik u geben / ende uwen zabe tot in
 reynwicheit. Ende ik zal u zaat stellen als 't
 stof der aarde: zo dat / indien yemant 't stof
 der aarde zal konne tellen / zal ook u zaat getelt
 worden. Maakt u op / wandelt booz dit lant in
 zyne lengte / ende in zyne breete; want ik zal
 het u geben. Ende Abzaim sloeg tenten op /
 ende quam / en woonde aan de eyken bosschen
 van Mamre / die hy Hebzon zyn: ende hy
 kontde aldaar den Heere renen Maan.

Het XIV. Capittel.
Ende 't geschiede in de dagen Amraphels
 des Konings van Sinear / Ariochs des
 Konings van Eliazar / Kedor Laomer des
 Konings van Elam / ende Tidal / des Ko-
 nings der volkeren: Dat zy huyg boerden met
 Bela Koning van Sodom / ende met Birs
 Koning van Gemoza; Enab Koning van
 Abama; ende Gemeber Koning van Sodom;
 ende den Koning van Bela deze is Zoar. De-
 ze alle hoegden zig 't zamen in den ba en Sid-
 dim / dat is / de Zoutzee. En waalf saar hadden
 zy ten Kedor Laomer gebied: maar in den
 dertien den sere vielen zy af. Zoo quam Ke-
 dor Laomer in 't beertende sere / ende de Ko-
 ningen die met hem waren / ende sloegen de He-
 phaim in Asteroth Karnaim / ende de Suzim
 in Hain / ende de Ganim in Schabe Kir-
 athaim

Thaim: Ende de Horiten op
 haer geberg: e Zeir / tot aan
 het effen veld van Paran / het
 welk aan de woestijne is.
 Daar na fierden zy weder-
 om / ende quamen tot Ei-
 mispad / dat is / Kades / en-
 de sloegen al het lant der A-
 malechiten; ende ook den E-
 moriter / die tot Hazeon Ga-
 mar woonde: Doe toog de
 Koning van Sodom uit / en-
 de de Koning van Gemoza /
 ende de Koning van Abama /
 ende de Koning van Zebaim /
 ende de Koning van Bela /
 deze is Zoar: ende zy stel-
 den tegen hen slag-orden in
 't dal Siddim: Tegen Ke-
 dor Laomer den Koning van
 Elam / ende Tidal den Ko-
 ning der volkeren / ende Am-
 raphel den Koning van Si-
 near / ende Krog den Ko-
 ning van Eliazar: her Ko-
 ningen tegen byder. Het dal
 nu van Siddim was vol
 lympyten: ende de Koning
 van Sodom ende Gemoza
 bligten de ende beelden aldaar
 ende de ober geëbene blig-
 ten na 't gebergte. Ende zy namen alle de ha-
 be van Sodom / ende Gemoza / ende alle hare
 spyz / ende trokken weg. Ook namen zy Lot /
 Abzaim broeders zone / ende zyne habe / ende
 trokke weg want hy woonde in Sodom. Doe
 quam daar een die onthamen was / ende boot-
 schapte 't Abzaim den Hebzeer / die woonagtig
 was aan de riken bossen van Mamre den E-
 moriter / broeder van Esol / en broeder van A-
 ner / de volker Abzaim want genote waer. Als
 Abzaim hoorde dat zyn broeder gevangen was /
 zo wonden hy zyne onderwezene / de ingehoe-
 re van zyn huis / hie hondert en agtien / ende
 huyagdeze na tot Dan toe. Ende hy verbeel-
 de zic tegen haer de nagez hy / en zyne knechten
 ende sloege: ende hy jaagdeze na tot Haba-
 toe welke is der linker hand van Damaskus.

ende hy bzagt alle hare weder / ende ook Lot
 zynen broeder / ende zyn habe bzagt hy weder
 als ook de wyben / ende 't volk. ende de Ko-
 ning van Sodom troog uit / hem te gemoete /
 na dat hy weder geheret was van 't slaan Ke-
 dor Laomers / ende berkomingen die met hem
 waren / tot 't dal schabe / dat is / het dal des Ko-
 nings. En Melchizedek Koning van Salem
 bzagt booz hoot ende wynt ende hy was een
 Prieester des Allerhoogsten Gods. Ende hy ze-
 gende / mit ende zeide; gezegent zy Abzaim Ge-
 he den Allerhoogste die hemel / ende an de be-
 zic. Ende gezegent zy de Allerhoogste God die
 uwe handen in uwe hand geleberd heeft ende
 hy gaf hem de tiende van alles. Ende de Ko-
 ning van Sodom zeide tot Abzaim; Geest my
 de ziele / maar de habe neem my booz. Dog

ende hy bzagt alle hare weder / ende ook Lot
 zynen broeder / ende zyn habe bzagt hy weder
 als ook de wyben / ende 't volk. ende de Ko-
 ning van Sodom troog uit / hem te gemoete /
 na dat hy weder geheret was van 't slaan Ke-
 dor Laomers / ende berkomingen die met hem
 waren / tot 't dal schabe / dat is / het dal des Ko-
 nings. En Melchizedek Koning van Salem
 bzagt booz hoot ende wynt ende hy was een
 Prieester des Allerhoogsten Gods. Ende hy ze-
 gende / mit ende zeide; gezegent zy Abzaim Ge-
 he den Allerhoogste die hemel / ende an de be-
 zic. Ende gezegent zy de Allerhoogste God die
 uwe handen in uwe hand geleberd heeft ende
 hy gaf hem de tiende van alles. Ende de Ko-
 ning van Sodom zeide tot Abzaim; Geest my
 de ziele / maar de habe neem my booz. Dog

Abraham zelve tot den Koning van Sodom; **I**n hebbe mijn hand opgeheben tot den Heere den Allerhoofsten God / die hemel en aarde bezit. Zo ik van eenen dyaat aan tot eene schoenrieme toe / ja zoo ik van alles dat uwe is / niet neem; ja dat gij met en zegt / **I**n hebbe Abraham egh gemaakt; **H**et zij buchten mij alleen wat de jongelingen verteerden / hi bidden / en het deel bezet mannen / die met mij getogen zijn / **A**mer / **E**stol / en **H**amee; laat die haar deel nemen.
Het XV Capittel.

N deze dingen geschiede het woord des Heeren tot Abraham / in een gezigte / zeggende: en breeft niet Abraham / **I**n ben u een schuit / u loon zeer groot. **D**oe zeide Abraham; **H**eer / **H**eer wat wilt gij mij geven / daar ik zonder hinderen henen ga; ende de bezogge van mijn huis is deze Damascener Eusezer. **D**azder zeide Abraham; **Z**iet / my en hebt gij geen zaat gegeven ende ziet de zoon barmhertigh is zal mijn erfsen naam zijn. **E**nde ziet / het woort des Heeren was tot hem / zeggende; deze en zal u erfgenaam niet zijn; maar die uit uwen lybe voort komen zal; die zal u erfgenaam zijn. **D**oe leide hy hem uit na buiten / ende zeide; **Z**iet nu op na den hemel / ende tellt de sterren / in dien gyze tellen konde; ende hy zeide tot hem / zoo zal u zaat zijn. **E**nde hy geloofde in den Heere; ende hy rekende het hem tot Igeretigheid. **D**ozder zeide hy tot hem: **I**n ben de Heere; die u uit geleid hebbe uit **A**er der **E**h idee om u dit land te geven / om dat u recht bezitten. **E**nde hy zeide; **H**eer / **H**eer / waar hy zal ik wesen / dat ik het eerste recht bezitten zal? **E**nde hy zeide tot hem; neem mij eenen drie jarige beerze / ende eenen drie-jarige geite / ende eenen drie-jarige ram / ende eenen toztelbugbe / ende eenen jonge bugbe. **E**nde hy bragt hem alle deze; ende hy doe deze midden doot / ende hy leide elks deel tegen het ander; maar het gebogelte en deelde hy niet. **E**nde het wils gebogelte quam neder op het aas; maar Abraham joeg het weg. **E**nde het geschied / als de zonne was aan't ondergaan / zo viel een diepe slaap op Abraham; ende ziet / een schijn [ende] grote duffternisse viel op hem. **D**oe zeide hy tot Abraham; weet doozder; dat u zaat bzeemt zal; hi in een land / dat haer liever niet en is / ende gij zullen hen dienen / ende gij zullenze ver-

brukken hier hondert jaar. **D**og ik zal het volk ook rigten / t welk gij zullen dienen; ende daar na zullen gij u reukken met grote habe. **E**nde gij zult tot uwen broedren gaan met bzeide; gij zult in goede onderdich begrebe worde. **E**nde het vierde geslagte / a herwaerts wederkeeren; want de ongerechtigheit der Amoritien is tot nog toe niet volkomen. **E**nde het geschiede / dat de zonne onderging / ende het ouster wert; ende ziet / daar was een rookende oven / ende vierige fakkel / die tusfen die stikken doozging. **T**eden zelfden dage uwaarde de Heere een verbond met Abraham / zeggende: **U**wen zade heb ik dit land gegeven / van de riviere Egypten af tot aan de grote rivier / de riviere Phzath. **D**e rivier ende den Akkiter / ende den Kadimont; **E**nde den Hethter / en den Phetzier / ende den Scophim; **E**nde den Amortier / ende den Canaanitor / ende den Ergasuer / ende den Jebusuer.
Het XVI Capittel.

Dozder Sarai Abrahams huishoutwe en waarde hem niet en zphadden een Egyptische dienstmaagt / wether naam was Hagar. **Z**oo zeide Sarai tot Abraham; **Z**iet dog / de Heere heeft mij toegeloten / dat ik niet en bare; gaat tog in tot myne dienstmaagt / mischien zal ik uit haar gebout worden / ende Abraham hoorde na de stemme Sarai. **Z**oo nam Sarai Abrahams huishoutwe / de Egyptische Hagar / hare dienstmaagt / ten einde van tien jaren / dat Abraham in land Canaan gewoont hadde / en gaffe aan Abraham hare man / hem tot eenen houtwe. **E**n hy ging in tot Hagar en zo ontving; als zo nu zag dat zo ontfangen hadde / zo wierd hare houtwe beragt in hare oge. **D**oe zeide Sarai tot Abraham; **M**ijn ongelph is op u / ik hebbe mijne dienstmaagt in u verschoot gegeven / nu ziet dat zo ontfang heeft / zoo den ik beragt in hare oogen; de Heere elgte tusche mij en tuschen u. **E**nde Abraham zeide tot Sarai; **Z**iet uwe dienstmaagt is in uwe hant; doet haer dat goet is in uwe oogen; ende Sarai berneberze ende zo blugtede van haer aangezigte. **E**n de Engel des Heere bondze aan een waterfonteyne in betwoestyme / aan de fonteyne op den weg van Sur. **E**nde hy zeide; Hagar / gij dienstmaagt van Sarai / van waar komt gij? en waar zult gij

henen gaan? hy zeide; **I**k ben blugtebewan t aangezigte myner houtwe Sarai. **D**oe zeide de Engel des Heeren tot haer; keert wederom tot u houtwe; en berneberet u onder hare handen. **D**ozder zeide de Engel des Heeren tot haer; **I**k zal u zaat grootelphs berenigbuldigen; zo dat het van wegen de menigte niet en zal geteit worden. **D**oe zeide des Heeren Engel tot haer; ziet / gij zult zwanger en zult eenen zone baren; en gij zult zynen name Ismael noemen / om dat de Heere uwe berbuldige aangehoort heeft. **E**nde hy zal een **D**out ezel [van een mensche] zyn; zyn hant zal tegen allen zyn / ende de hant van allen tegen hem / ende hy zal wonen booz t aangezigte aller zynen Boedeten. **E**nde hy noemde den name des Heeren / die tot haer spzali / gij God des aanzien; want zo zeide / **H**eb ik ook hier gesien na dien / die mij aanziet? **D**aarom noemde men dien **D**ut / den **D**ut **L**achai-Koi / ziet hy is tuschen Kadeg / ende tuschen Bered. **E**nde Hagar haerde Abraham eenen zone; ende Abraham noemde den name zynes zoons / die Hagar gebaart hadde / Ismael. **E**nde Abraham was zes en tachtig jaren oud / doe Hagar Ismael den Abraham waerde.
Het XVII Capittel.

Als nu Abraham negen en tachtig jaar out was; zo verscheen de Heere Abraham / ende zeide tot hem: **I**n ben God de **A**lmagtige / wandelt booz mijn aangezigte / en zyt oprecht. **E**nde ik zal mijn berbond stellen tuschen mij / en tuschen u / ende ik zal u gantsch zeer berenigbuldigen. **D**oe viel Abraham op zyn aangezigte; ende God spzali met hem / zeggende; **M**ij aangaende / ziet / mijn berbond is niet u; en gij zult tot eenen hader van menigte der volkeren worden. **E**n uwe naam en zal niet meer genoemt worden Abraham; maar uwe naam zal wesen Abraham; want ik hebbe u gestelt eenen vader van menigte der volkeren. **E**nde ik zal u gantsch zeer bzugtbaar maken; ende ik zal u tot volkeren stellen / ende Koningen zullen uit doozt komen. **E**n ik zal mijn berbond oprigten tuschen mij / ende tuschen u / en tuschen uwe zaden na u / in haer geslagten / tot een eeuwig berbond; om u te zyn tot eenen God / ende uwen zaden na u. **E**nde ik zal u en uwen zaden na u het

lant utwer bzeemdelingschappen geben het gehele land Canaan tot eeuwig berntunge / est ik zal hen tot eenen God zyn. **D**ozder zeide God tot Abraham; **G**ij en zult mijn berbond houden; gij / ende u zaad na u in haer geslagten. **D**it is mijn berbond dat gij lieve hoven zyt tuschen mij / ende tuschen u / ende tuschen u / uwen zaden na u; dat al wat manlyk is / u berneberden worde. **E**nde gij zult het bleez uwer boozhuit befigde / ende [dat] zal tot een teken zyn des berbonts tuschen mij / en tuschen u. **E**n zoonken van u agt dagen zal u berneberden worden; al wat manlyk is in uwe geslagten; de ingeborene oes huizes / ende de gekogte niet ge de van alle zynen betwe he niet en is van uwen zaden. **D**e ingeborene uwes huizes / ende gekogte met uwen gelde zal zeeerlyk berneberden worden; ende mijn berbond zal zyn in u liever bleez / ten eeuwigen berbonte. **E**nde wat manlyk is / de boozhuit hebende / wiens boozhuits bleez niet en zal berneberden worden / de zelve ziele zal uit haer volke utgeroert worde; hy heeft mijn berbond gebroken. **D**og zeide God tot Abraham; **G**ij en zult utwer huishoutwe Sarai name niet Sarai noem; maar haer naam zal zyn Sarah. **D**ant ik zal zere genen / ende u soek ut haer eenen zone geben; ja ik zal zere genen / zo dat zo tot volken worden zal; Koningen der volkeren zullen uit haer wort. **D**oe viel Abraham op zyn aangezigte / ende hy loeg; ende hy zeide in zyn herte: **Z**al eenen / die hondert jaar out is / een kind geboren worde? en zal Sarah die t negentig jaar out is / bareb? **E**n Abraham zeide tot God; **O**g! dat Ismael mogte leben booz u aangezigte! **E**nde God zeide; **D**oozwaar / Sara uwe huishoutwe / zal u eenen zone baren / en gij zult zynen name noemen Isaac; ende ik zal mijn berbond met hem oprigten / tot een eeuwig berbond zyne zaden na hem. **E**nde aangaende Ismael / hebbe ik u berbugtbaar maken / en hem gantsch zeer berenigbuldigen / twaalf Dozsten zal hy gewinne / ende ik zal hem tot een groot volk stellen; maar mijn berbond zal ik met Isaac oprigten; dien u Sara op deze gezetten tyt in t ander jaar baren zal. **E**n hy eindigden met hem te spzaken; ende God boer op van Abraham. **D**oe nam

Abraham zynen zone Ismael ende alle de ingeboorne zonen huize; / ende alle gekogte met zonen gelde / al wat manlyk was onder de lieben des huizes Abrahams: ende hy besneed het vleesch haer boozhult / eben ten zelvendage / gelijc als God met hem gesproken hadde. Ende Abraham was oud negen en't negentig jaar / als hem 't vleesch zynen boozhult besneede werd. Ende Ismael zyn zoon was dertien jaar oud / als hem het vleesch zynen boozhult besneeden werd. Even op deze zelven dag werd Abraham besneeden / ende Ismael zyn zoon. Ende alle mannen zynes huizes / de ingeboorne des huizes / ende de gekogte met geld van den hreunden af / werden met hem besneeden.

Het XVIII. Capittel.

Daar na bescheen hem de Heere aan de eiken boschen van Mamree / als hy in de deure der tente zat / doe de dag heet wert. Ende hy hief zyne oogen op / ende zag / ende ziet / daar stonden drie mannen tegen ober hem als hy se zag / zo liep hy hen te gemoete van de deure der tente ende boog zig ter aarde. Ende hy zeide; Heere / hebbe ik nu genade gebonden in uwe oogen / zo gaat dog niet ban uwen knecht boozdy: Dat dog een weinig waters gehragt worde / ende wascht het uwe voeten / ende lenet onder dezen boom. Ende ik zal eenne heete hooftlangen / dat gy u herte sterket; daar nazult gy bogaan / daarom om dat gy tot uwen knecht overgekomen zyt: ende zy zeide; Doet zoa als gy gesproken hebt. Ende Abraham haastede zig na de tente tot Sara; ende hy zeide; haast u / kneed drie maten meelbloeme / ende maak u koeken. Ende Abraham liep tot de vanderen / ende hy nam een half reeder ende goet / ende hy gaf het aan den knecht / die haastede om dat toe te

maken. En hy nam water ende melk / en het half dat hy toe gemaakt hadde / en hy zette de het hen booz / ende stont by hen onder dien boom / ende zy aten. Doe zeiden zy tot hem: Waar is Sara uwe huishouwe ende hy zeide; Ziet / in de tente. Ende hy zeide; Ik zal boozze fier weder tot u komen / omtrent dezen tyd des lebens ende ziet Sara uwe huishouwe het aan de deure der tente / dewelke agter hem was. Abraham nu ende Sara waren ont [ende] wel verbaagt / het hadde Sara overgehouden te gaan na de wyre der wyden. Zo loeg Sara by haar zelven / zeggende; Zal ik wellust hebben / na dat ik oud geworden ben / ende myn Heere oud is? ende de Heere zeide tot Abraham: Waarom heeft Sara gelaghen / zeggende: Zoude ik ook

waar.

waerslyk haren / nu ik oud geworden ben? Zoude iet booz den Heere te wonderlyk zyn? ter gezetter tyd zal ik tot u weder komen / omtrent dezen tyd des lebens / ende Sara zal eenen zone hebben. Ende Sara looghen de 't / zeggende; Ik en hebbe niet gelaghen / want zy hoesde; ende hy zeide: Heen; maar gy hebt gelaghen. Doe stonde die mannen op van daar / ende zagen na Sodom toe: ende Abraham ginc met haar om haar te geleide. Ende de Heere zeide; Zal ik booz Abraham berbergen / wat ik doe? Dewyle Abraham gewisselijc tot een groot ende magtig volck worden zal / ende alle volken der aarde in hem gezegent zullen worden? want ik hebbe hem gekent / op dat hy zynen kinderen ende zyne huize na hem zoude bevelen / ende zy den weg des Heeren houden / om te doen gerechtigheid / ende gerigte; op dat de Heere ober Abraham henge / het geene hy ober hem gesproken heeft. Daazs zeide de Heere: Dewyle het geroep van Sodom ende Gomorra groot is / ende dewyle hare zonde zeer zwaar is / Zal ik nu afgaan / ende bezien of zy na haar geroep / dat tot my gekomen is / het uiterste gedaen hebben / en zo niet / ik zal het weten. Doe keerden die mannen het aangezichte van daar / ende gingen na Sodom: maar Abraham die bleef nog staande / booz 't aangezichte des Heeren. Ende Abraham trad toe / ende zeide; Zult gy ook den rechtbeerdigen met den godlozen ombrangen? misschien zyn 'er bystig rechtbeerdige in de stad: zult gy se ook ombrengen / ende de plaate niet sparen / om de bystig rechtbeerdige die binnen haar zyn? 't zo bevre ban u zulken een ding te doen / te dooden den rechtbeerdigen met den godlozen / dat de rechtbeerdigen zy gelijc de godlose; heere zy het ban u; zoude de Rikter der gantscher aarde geen recht doen? Doe zeide de Heere: Zoo ik te Sodom binnen de stad bystig rechtbeerdigen zal vinden / zo zal ik de gantsche plaate sparen om

haren wille. Ende Abraham antwoorde / en zeide; Ziet dog / ik hebbe my onderwonden te spreken tot den Heere / hoe wel ik stof en asche ben: Misschien zullen den bystig rechtbeerdigen byde ontbreken / zult gy dan om byde de gantsche stad berberken? ende hy zeide: Ik zal se niet berberken / zo ik daar bystigen beertig zal vinden. Ende hy boer boozt nog tot hem te spreken / ende zeide; Misschien zullen aldaar beertig gebonden worden: ende hy zeide; Iken zal het niet doen om der beertigen wille. Dozder zeide hy; Dat dog de Heere niet en onsteke / dat ik spreke: Misschien zullen aldaar bertig gebonden worde. Ende hy zeide; Ik en zal het niet doen / zo ik aldaar bertig zal vinden. Ende hy zeide; ziet dog / ik hebbe my onderwonden te spreken tot den Heere: Misschien zullen daar twintig gebonden werden: ende hy zeide; Ik en zal se niet

niet berberben om der twintigen wille. Nog zeide hy/ Dat nog de Heere niet en ontstehe, dat ik al leenlyk dit mael spreke: misschien zullen daar tiene gebonden worden/ en Hy zeide/ ik en zalze niet berberben om der tiene wille. Doe ging de Heere weg/ als hy geëindigt hadde tot Abzaham te spreken: en Abzaham keerde weder na zyne plaats.

Het XIX. Capittel.

En die twee Engelen quamen te Sodom in den avond ende Lotz zat in de poorte tot Sodom/ en als Lotz hen zag/ stond hy op hen te gemoete/ ende boog zig met het aangezichte ter aarde. Ende hy zeide: Ziet mi/ myn Heeren/ heert dog in ten huize van uwe knegt/ ende bernaget/ ende wasschet uwe voeten ende gy zult vzoeg opstaan/ ende gaan uweß weegß/ ende zy zeiden/ Reen/ maar wy zullen op de straten bernagten. Ende hy hieft by hen zeer aan/ zo dat zy tot hem in heerden/ ende quamen in zyn huß/ ende hy maakte hen eene maaltyd/ ende biehougerde hoestihens/ ende zy aten. **E**r zy haer te slapen leiden/ zoo hebben de mannen der stad/ de mannen van Sodom/ van den jongsten tot den oudsten toe/ dat huß omeingelt: het gantsche volk/ van 't uiterste einde af. Ende zy riepen Lotz toe/ ende zeiden tot hem: Waar zyn die mannen/ die deze nacht tot u gekomen zyn? hzengt; e uit tot ons/ op dat wyze bekennen. Doe ging Lotz uit tot hen aan de deure/ ende hy loot de deure agter hem toe. Ende hy zeide. Myne broederß/ en doet dog geen quaad. Ziet dog ik hebbe twee dogteren/ die geenen man bekent en hebben/ ik zal; mi tot u mit-hzengen/ ende doet haer/ alzo het goet is in uwe oogen/ alleenlyk en doet deze mannen niets/ want daerom zyn zy onder de schaduwe mynes dachß ingegaan. Doe

zeiden zy: Ikome vorder aan: hoort; zede zy/ dezen eenen is gekomen om als eene bzeemdeling [hier] te woonen/ ende zonde hy alstug; Kijter zyn? nu zullen wy u meer quaads doen/ dan hen: en zy dzongen zeer op den man/ op Lotz/ ende zy traden toe/ om de deure op te spreken. **D**oz die mannen staken hare hand uit/ ende deden Lotz tot hen inkommen in 't huß/ ende sloeten de deure toe. Ende zy sloegen de mannen/ die aan de deure des huizes waren/ met berblint heden/ van den kleinsten tot aan den grootsten: zoo dat zy moede werden: om de deure te binden. Doe zeiden die mannen tot Lotz: Dien hebt gy hier nog meer? eenen schoon-zone/ ofte uwe zonen ofte uwe dogteren/ en alle/ wien gy hebt in deze stad hzengt uit deze plaatze. Want wy gaan deze plantze

berberbe/ om dat haer ger oey groot geworden is/ oozhet aangezichte des Heere/ ende de Heere ons uitgezonde heeft/ om haer te berberben. Doe ging Lot uit/ ende sprak tot zyne schoonzonen/ die zyne dogteren nemen zoud; en zeide: Maakt u op/ gaat uit deze plaats/ want de Heere gaat deze stad berberben: maar hy was in de oogen zinner schoonzonen als soekende. Ende als de dageraat opging/ dzangende Engelf; Lot aan/ zeggende/ maakt u op/ nee uit uwe huß/ zoutwe ende uwe twee dogteren/ die boog; handen zyn/ op dat gy in de ongerechtigheid dezer stad niet om en komt. Maar hybertofde: zo grep; dan die mannen zyne hand/ ende de hand zinner hzoutwe/ ende de hand zinner twee dogteren/ om de berfchooninge des Heeren ober hem: ende zy dzagten hem uit en stelden hem buiten de stad. Ende het gesehiede/ als zy hem uit ghezagt hadden na buiten/ zo zeide hy: Behoud u om uweß lebenß wille/ en ziet niet agter u om/ ende en staet niet op deze gantsche blakte: behoud u na't gebergte hen/ op dat gy niet om en komt. Ende Lot zeide tot haer: Reen dog Heere/ ziet dog/ uwe knegt heeft genade gehand; in uwe oogen/ ende gy hebt uwe welbaldigheid groot gemacht/ die gy aan my gedaan hebt om myne ziele te behouden by het leven: maar ik en zal niet konnen behouden worden na't gebergte henen/ op dat my niet misschien dat kwaad aan en klebe/ ende ik sterbe. Ziet dog/ deze stad is na by/ om derwaards te blugten/ ende zy is klein: laat my dog derwaards behouden worden [is zy niet kleine] op dat myne ziele lebe. Ende hy zeide tot hem; ziet/ ik hebbe u aangezichte opgenomen ook in deze sake: dat ik deze stad niet om en heere/ daer gy van gesproken hebt. Maakt/ behoud u derwaards: want ik zal niets konne doen/ tot dat gy daar in gekomen zyt: daerom noemde men de name dezer stad Zoar: **D**e Sonne

ging op hoden de aarde/ als Lot te Zoar in quam. Doe dede de Heere zwebel/ ende bier ober Sodom ende ober Gemorra regenen/ van den Heere uit den Heemel. Ende hy sicerde dezelve steden om ende die gantsche blakte ende alle inwoonderß dezer steden/ wolk het gewas des lands. Ende zyne huß/ zoutwe zag omme van agter hem: ende zy weert een Zoar; pilaar. Ende Abzaham maakte hem des elbeu morgens vzoeg op/ na die plaats; daer hy boog; 't aangezichte des Heere gestaen hadde. Ende hy zag na Sodom ende Gemorra toe/ ende na 't gantsche land van die blakte/ ende hy zag/ ende ziet daar ging een rook van den lande op/ gelyk de rook eeneß obens. Ende 't gesehiede/ doe God de steden dezer blakte berberf/ dat God aan Abzaham g; da; te/ ende

hy seide Tot uit het midden dezer omkeeringe in 't omkerren die steden in bewelke Tot gewoont hadde. Ende Tot loog op uit Zaer / en woonde op den berg / ende zyne twee dochters met hem: want hy bzeerde binnen Zore te woenen: ende hy woonde in een welonke / hy en zyne twee Dogters.

Het XX. Capittel.

Ende Abzaham reisde van daar na't land van 't Zuiden / en woonde tusschen Kades en tusschen Sur; ende hy berkerde als bzeemdeling te Gerar. Als nu Abzaham van Sara zyne huisvrouw gezeid hadde / Zy is myn zuster: zo zond Abimeleg den Koning van Gerar / ende nam Sara weg. Maar God quam tot Abimeleg in eenen droom des nachts: ende hy zeide tot hem / Ziet; gy zyt dood om ber vrouwenwalle / die gy weggenomen hebt / want zy is niet eenen man getrouwt. Doe Abimeleg en was tot haar niet genabert: daarom zeide hy; Heere zult gy dan ook een rechtbeertig volk doden. Weest hy zelve my niet gezeid: Zy is myn zuster: en zy ook / zy heeft gezeid hy is myn broeder: in oprechtigheid mynes herten / ende in rechtigheid in yner handen hebbe ik die gedaan. Ende God zeide tot hem in den droom: Ik hebbe ook geweten / dat gy dit in oprechtigheid in uws herte gedaan hebt / ende ik heb u ook belet van tegen my te zondigen: daarom en hebbe ik u niet toe gelate haaraente roeren / zo geest mi den deze mans huisvrouw wederom want hy is een Propheet / ende hy zal booz u bidden / op dat gy lere. Maar zo gy niet wederom in geest / weet dat gy booz zekere sterben zult / gy / en al wat uwe is. Doe stont Abimeleg des morgens op / ende riep alle zyne knechten / ende sprak alle bere wonden booz hare ooren / ende die mannen bzeesden; eer Ende Abimeleg riep Abzaham / ende zeide tot hem: wat hebt gy ons gedaan? ende wat hebbe ik aan u gezondigt / dat gy ober my / ende ober myn koninkryke een grote zonde gebzagt hebt? gy hebt deden met my gedaan / die niet en zonden gedaan worden. Woederzeide Abimeleg tot Abzaham. Wat hebt gy gezien / dat gy de zake hegebaen hebt? Ende Abzaham zeide; Want ik zagte / dat en is de bzeze Godes in deze

plaatsen niet / zo dat zyn ommyner huiszouwe wille zulten doden. En ook is zy waerlyk myne zuster / zy is myns baders dogter / maar niet myner woeder dogter; ende zy is my ter vrouwen gewoeden. En 't is geschied / als my God nit myns baders huis deede dwaalen / zo sprak ik tot haar: dit zy uwe welbadigheid / die gy hy my doen zult: aan alle plaatzen daer wy komen zulle / zegt bannny / hy is myne broeder. Doe nam Abimeleg schapene nederen / ook dienst knechten en dienst maagden / en gaf ze Abzaham / ende hogaf hem Sarazyne huisvrouw weder. Ende Abimeleg zeide: Ziet / myn land is booz u aangezigt / woond daer 't goed is in uwe ogen. Ende tot Sara zeide hy / Ziet / ik hebbe uwen broeder buy; en zilberlinge gegeven / ziet hy zy u een bezelberooge / al die met u zyn; ja hy allen / ende weest geleert. Ende Abzaham bad tot God: ende God genas Abimeleg ende zyne huisvrouw / ende zynedienstmaagden / zo dat zy baarden. Wat die Heere hadde alle de daer-moeders van 't huis Abimelegs gantschelyk toe gestoten / ter oorzaak van Sara Abzahams huisvrouw.

Het XXI. Capittel.

Ende de Heere bezogt Sara / gelijk als hy gezeid hadde / en de Heere dede Sara / gelijk als hy gesproken hadde. Ende Sara werd bezogt ende baarde Abzaham eenen zone in zynen onderdom / ter gezotte tyd / die hem God gezeid hadde. Ende Abzaham noemde den uane zyns zons die hem geboore was: die hem Sara geboort hadde / Isaac. Ende Abzaham besneed zynen zone Isaac / zynen acht dagen oud / gelijk als hem God geboden hadde. Ende Abzaham was hondert jaer oud / als hem Isaac zyn zoonge booretoert. Ende Sara zeide God heeft my een lagge gemaakt / al die het hoozt zal met in plage. Doozt zeide zy; wie zoude Abzaham gezeid hebben? Sara heeft zone gezoogt / want ik hebbe er zone geboort in zyne onderdom. Ende het kind werd groot / ende woert gespeend; doemaakte Abzaham een grote maekind op diendag als Isaac gespeend wert. Ende Sarazogde zone Hagar der Egyptische / die zy Abzaham geboort hadde / spottende. En zy zeide tot Abzaham; byst deze dienstmaagd ende hare zonen uit; want

de zoon dezer dienstmaagd / en zal niet mynen zone / niet Isaac niet erden. Ende dit woog was zeer quaad in Abzahams oogen / ter oorzaak van zynen zone. Maar God zeide tot Abzaham: Laat het niet quaad zyn in uve oogen over den jongen / en over den dienstmaagd / al wat Sara tot u zal zeggen / hoozt na hare stemme / want in Isaac zal u zaat geboort worden. Daz ik zal ook de zone dezer dienstmaagd tot een volk stellen / om dat hy u zaat is. Doe stont Abzaham des morgens booz op ende nam hoozt / ende eene flesche water / ende gaf ze aan Hagar / dien leggende op haen schouder; ook gaf hy haar het kind / ende zond haar weg / ende zy gwg hoozt / ende dwaalde in de woestijne Beryba. Als nu het water van de flesche uit was / zo wierp zy het kind onder een van de struiken. Ende zy ging / en zette de haer tegen ober afgaande zoa beere als die met de hoogen schieten: want zy zeide / Dat ik het kind niet en zie sterben: ende zat tegen ober / ende hief hare stemme op / ende weende. Ende God hooode de stemme des jongens; ende de Engel Godes riep Hagar toe uit den Hemel / ende zeide tot haar: Wat is u Hagar: en bzeest niet / want God heeft na des jongens stemme gehoozt / ter plaatzen daer hy is / staat op / heft den jongen op / ende houd hem vast met uwe hand / want ik zal hem tot een groot volk stellen. Ende God opende hare oogen / dat zyne waterput zag / ende zy ging / ende bulde de flesche met water ende gaf den jongen te drinken. Ende God was met den jongen / ende hy woert groot; ende hy woonde in de woestijne / ende woert een boogschutter. Ende hy woonde in de woestijne Paran / ende zyne moeder nam hem eene vrouw uit Egypten-land. Doozds

geschiede het ten zelve tijt / dat Abimeleg / mitsgaders Dichol zyn konigs oberste / tot Abzaham sprak / zeggende / God is met u in alles wat gy doet. Zoo zweet my nu heere hy God / Zoo gy my / ofte mynen zone / ofte myne Heere / liegen zult! na de welbadigheid die ik hy u gedaan hebbe / zult gy doen hy my / ende by het land daer in gy als bzeemdeling verkeert. Ende Abzaham zeide: Ik zal zweeren. Daz Abzaham berispte Abimeleg ter oorzaak eens waterputz / die Abimelegs knechten niet geweld genaen hadden. Doe zeide Abimeleg: Ik en hebbe 't niet geweten / wie dit stuk gedaan heeft / ende ook en hebt gy het my niet aangezeid / ende ik en heb 'er ook niet aangehoort / dan Heere. Ende Abzaham nam schapene nederen /

ende gafze Abimeleg / ende die heide maakten een verbond. Dog Abrahams siele zeven og-
kammeren der hude bezouder. Zo zeide Abi-
meleg tot Abraham; Wat zullen hier deze ze-
ven oylammeren / die gy bezouder gesteld hebt?
Ende hy zeide: Dat gy de zeven oylammeren
van myner hand nemen zult / op dat het my
tot een getingnisse zy / dat ik bezouder put gegza-
ken hebbe. Daarom noemde men die plaatse
Berseba / om dat die heide daar gezworen
hadden. Also maakten zy een verbond te
Berseba: Daar na stond Abimeleg op / ende
Michol / zyn vrezgs-oberste / ende zy keerden
wederom na der Philistynen land. Ende hy
plante een Bosch in Berseba / ende riep al-
daar den Naam des Heeren des eeuwigen

Hy strekte zyne hand uit / ende nam t' Mes / om zyne zonen te slagen. Maar de Engel des

Gods aan. En Abraham woonde als voren-
deling vele dagen in der Philistynen land.
Het XXII. Capittel.

Ende het grif hiede na deze dingen dat God
Abraham verzogt / ende hy zeide tot hem /
Abraham / en hy zeide; Ziet [hier] ben ik:
Ende hy zeide: Nempt nu uwen zonen / uwen
eenigen / dien gy lief hebt / Isaac / ende gaat
henen na 't land Moera: ende offer hem al-
daar tot een brand-offer / op een van de berge /
dien ik u zeggen zal. Doe stond Abraham des
morgens vroeg op / ende zadelde zynen ezel /
en nam twee van zyne jongens met hem / ende
Isaac zynen zonen: ende hy sloof hout tot het
brand-offer en maakte zig op / ende ging na de
plaatse / die hem God gezegd hadde. Manden
derden dag doe hief Abraham

zyne oogen op ende zag die plaatse
van verre. Ende Abraham
zeide tot zyne jongers / hylbet
zy hier met den ezel / en ik / en
de de saugen zullen henen gaan
tot daar: als wy aangebeden zul-
ten hebben / dan zullen wy tot u
wederkeeren. Ende Abraham
nam het hout des brand offers /
ende leide het op Isaac zynen zo-
ne / ende i y nam het vier ende
het mes in zyne hand / ende zy
reide gingen te samen. Doe sprak
Isaac tot Abraham zynen Va-
ter: ende zeide; Mijn Vader /
ende hy zeide / Ziet [hier] ben
ik / myn zoon! ende hy zeide /
Ziet het vier! ende het hout /
maar waar is 't Lam tot het
brand-offer? Ende Abraham
zeide: God zal hem zelven een
Lam ten brand-offer boozien /
mijn zoon; zo ging zy beide te sa-
men. Ende zy quamen ter plaatse
die hem God gezegd hadde: ende
Abraham houthede aldaar een
wilt: ende hy schilte het
hout / ende hont zyne zonen Isaac /
ende leide hem op den wilt: ende
honten op het hout. Ende Abrah-

meere riep tot hem van den hemel ende zeide;
Abraham / Abraham: ende hy zeide / Ziet
[hier] ben ik. Doe zeide hy: Ende strekt uwe
hand niet uit aan den jongen / ende en doct
hem niet / want ik weet ik dat gy Godzee-
zende zyt / ende uwen zonen uwen eenigen van
myn niet en hebt omhouden. Doe hief / Abrah-
ham zyne oogen op / ende zag om; ende ziet /
agter was een raim in de herwerde straken
vast met zyne hooren / ende Abraham ging
ende nam dien ram / ende offerde hem ten
brand-offer in zyns zoons stebe. Ende Abrah-
ham noemde den naam van die plaatse / de
Heere zal t' bezien: daarom heden ten dage
gezeid word / op den berg des Heeren zal het
bezien worden. Doe riep de Engel des Heeren
tot Abraham ten tweeden male van den He-

graant uwen dooden in de heure onzer graven / niemand van ons zal zyn graf booz u / eer u /

meel: Ende zeide: Ik zweere by my zelven /
spreek de Heere: Daarom dat gy deze zaak
gedaan hebt / en uwe zonen uwen eenigen niet
onthouden en hebt Daazeker zal ik u zoove-
lyk zegenen / ende u zaat zeer barmhertig vult-
gen / als de sterze des Hemels / ende als het
zant / dat van den oever der zee is: ende u zaad
zal de poorte zynen byanden erfeligh bezitten.
Ende in uwen zaden zullen zegenen worden alle
volken der aarde: na dien gy myne stemme
gehoozt aam geheet zyt. Doe heerde Abrah-
ham weder tot zyne jongers / en zy maakten u
haar op / ende zy gingen te; amenna Berseba:
ende Abraham woonde te Berseba. Ende het
geschiede na deze dingen / dat men Abraham
voodschapte / zeggende: Ziet Alca die heeft
ook Rahoz uwen broeder zonen gebaert /
Az zyne eerstgeborenen / ende Bar-
zonen broeder / ende Kemuel den ba-
der van Kram / Ende Chesed / ende
Hazo / ende Pildas / ende Adlay / ende
Berhuel / ende Berhuel / gewanthebe-
ra: Deze agte baerde Alca den Ra-
hoben broeder Abrahams / ende zyn
hy-wyf / wiens name was Keuma / de
zeide baerde ook Tethy / ende Ga-
ham / ende Tethy / ende Maacha.
Het XXIII. Capittel.

Ende 't leven van Sara was hon-
dert ende zeven-en-twintig jaar:
dit waren de jaren des levens van
Sara. Ende Sara stierf te Kiriath-
Arba / bere is Hebron in 't land Can-
naan: Ende Abraham quam om
Sara te beklagen / ende haar te be-
weenen. Daar na stont Abraham op
van 't aangezigt zyns dooden; ende
hy sprak tot de zonen Hets zeggende;
Ik ben een beedeling ende in-
woonder by u / geest my een eer-
graafsenisse by u; Op dat ik uwen
dooden van uwe aangezigt be-
graven. Ende te zoonen Hets ant-
woorden Abraham / hem zeggende /
Hoord ons / myn Heere; Gy zyt een
Doct Gods in 't midden van ons / be-
graant uwen dooden in de heure onzer graven / niemand van ons zal zyn graf booz u / eer u /

dat gnutwe bodden meten; ondbegzaben. Doe stond Abzah in op/ en boog zig neder booz t volk des lands booz de zonen Hets. Ende hy suzakh met hen/ zeggende: Is't niet uwenwile dat ih in yue bodden begzaben ban booz myn nangezigt? zoo hoaret my ende sprekt booz my hy Ephyson den zone Zohars. Dat hy my gebe de spelonke Machpela die hy heest/ die in't eibe ban zne akker is/ dat hy zempom't bolle geld gebe/ tot een erfbezafensse in t mit den bau u/ Ephyson muzat in't midden der zone Hets: ende Ephyson de Het hiler antwoorde Abzaham/ booz de noeren der zonen Hets/ aller de gener die ter poorte zner stad in gingen zeggende; Deen myn Heere/ hoozd my: den akker gebe ih u/ ook de spelonke die daer in is/ die gebe ih u/ booz de oogen der zonen myns volks gebe ih u die: begzaast uwen bodden. Doe hooz zig Abzaham neder booz't nangezigt ban't volk des lands. Ende hy suzakh tot Ephyson booz de oren ban't volk des lands/ zeggende/ trouwe ih zyt gy't? liebe hoozd my: Ik zal't geld des akkers gebe/ neemt het ban my zo zal ik myn bodden abare begzabe. Ende Ephyson antwoorde Abzaham zeggende tot hem myn Heere/ hoozd my: een land ban hier honder zikelen zilbers: wat is dat tusschen my entusschen u? begzaast slecht uwen bodden: Ende Abzaham worg Ephyson het geld daer hy ban gesproken h'bbe booz de oender zonen Hets hier honder zikelen zilbers/ onder den koopman gangbaar. Al'owerc Ephyson's akker die in Machpela was/ die tegen ober Madamec lag) de akker en de spelonke die daer in was/ ende al't geboonte dat op den akker stond) dat rantom in zyne ganse lantwale was gevestigt aan Abzah in tate nebezitunge/ booz de ogen der zonen Hets hy al edietot zner stad poozte in gingen: Ende daer na begzoef Abzaham zyne huysbozner Sarah in de spelonke des akkers van Machpela/ tegen ober M'imee/ welker's Hebzon in het lant Canaan. Alzo werd dien akker/ ende de spelonke die daer in was/ aan Abzaham gevestigt tot een erfbezafensse ban de zonen Hets.

Het XXIV. Capittel.

Abzaham wat is oud/ ende welbedaagt ende der Heere hat de Abzaham in alle geze-

gend. Zo suzakh Abzaham tot zynen knegt/ den oudsten zynes huizes regere den oer alle dat hy hadde. Wegt dog uwe ih ondermyne henpe/ op dat ih u doe zwecren by den Heere den God des Hemels ende den God der aerde/ dat gy mijne zone gene bozowe nemen enzult ban de dozteren der Cananen in't midden derwelker ih wane: maar dat gy na myn lant ende na myne maagst h'preken, en myn zonen Isaac eene bozowenemenzult. Ende die knegt zeide tot hem; M'assehen: al die bozowe my niet wilsen bozgen in die lant: zal ik dan uwen zone moete weder h'enge in't lant daer gy uit getogen zyt? Ende Abzaham zeide tot hem: Wagt u dat gy mijnen zone niet weder daer henen en h'engt. De Heere de God des Hemels die my uit myns baders huys ende het land mijner maagst h'ap genomen heeft/ endebierot my gebozowen heeft, en die in gezworen heeft/ zeggende: wezade zal ik u lant gebe/ die zelve zal zyne Engel booz naan zezigtzende dat gy mynen zone ban daer eene bozowenem mit Maarem die u de bozowe u niet bozgen en wil zo zult gy een zyn van dezen mijnen Ged: alleenigh en h'engt mynen zone daer niet weder henen/ doe leide de knegt zne hant Abzahams zyns Heeren henpe: ende hy zwore hem over deze zake: En die knegt nam tien hemelen ban znes Heeren hemelen/ en loog henen ende al het goet zynes Heeren was in zyne hand: ende hy maakte zig op/ endetooz hen' na Mesopotamien na de stad Mahoz. En h' ydede de hemelen neder hemelen bantenbe stad/ by eenen waterput/ des abonds i hys/ ten tyde als de putters uit quamen. Ende hy zeide; Heere/ God mijnes Heeren Abzahams/ doet [ze] wydog heden ontmorten en doet weldadigheid by Abzaham mynen Heere/ niet ik sta hg de waterfontene/ ende de dozteren der mannen bezer stad zyn uitgaande om water te putten: Zo geschiede dat de jonge dogter tot bewelke ih zal zeggen; neigt dog uwe kruike dat ih dzinke: ende zy zal zeggen; dzinkt/ ende ik zal ook uwe hemelen dzinken: die zelve [zy] die gy uwen knegt Isaac toegewezen hebt/ ende/ dat ik daer aan bekeme/ dat gy weldadigheid hg mijnen Heere gedaan hebt. Ende het

het geschiede eer hy ge-eindigt hadde te spreken/ ziet zo quam Bebecca uit/ bewelke Bethuel geboren was/ den zone van Milca/ huysbozowe van Mahoz/ den boeder Abzahams/ en zy hadde hare kruike op hare schoonder. Ende de jonge dogter was eersehoon ban aangezigt/ een maagd/ ende geen man en hadde haar liekend; ende zy ging af na de Fontaine/ ende vulde hare kruike/ en ging op. Doe liep de knegt haarte gemoet/ ende hy zeide; Laat my dog een weinig waters uit uwe kruike dzinken. Ende zy zeide; dzinkt mijn Heere: en zy hastede/ ende liet hare kruike op hare hand/ ende gaf hem te dzinken. Als zy nu boleind hadde ban hem dzinken te gegebe/ zeide zy/ ik zal ook booz uwe hemelen putten/ tot dat zy boleind hebben te dzinken. Ende zy haastoe/ ende goor hare kruike in den dzinkbaki/ ende liep weder na den put/ om te putten/ ende zy putte booz alle zyne hemelen. Ende de man outzettebe zig ober haer/ stil zwygende/ om te merken of den Heere zynen weg booz boedig gemaakt hadde/ ofte niet. Ende het geschiede als de hemelen boleind hadden te dzinken/ dat dien man engouden boozhoost riefsel nam/ welks getate was een halbe zikel/ ende twee arm-ringen aan hare handen/ welker gewigt was tien [zikelen] gouds want hy hadde gezeid: Miens dogter zyt gy? geest het my dog te kennen: is't er ook ten huize uwe baders plaatze booz ons/ om te bernagten? Ende zy hadde tot hem gezeid/ Ik ben de dogter's Bethuels/ des zoons van Milca/ die zy Mahoz gehaert heeft. Dozders hadde zy tot hem gezeid/ ook is't er stroo ende beel boeders by ons/ ook plaatze om te bernagten. Doe neigde die man zyn hoofd ende aanbade den Heere/ ende hy zeide: Beloofd zy den Heere de God mijnes Heeren Abzahams/ die zyne weldadigheid/ ende waarheid niet nagelaaten en heeft ban myne Heere; aau-

gaande my/ de Heere heeft my op dezen weg geleid ten huize ban myns Heeren boederen. Ende die jonge dogter liep ende gaf ten huize harer moeder te kennen/ gelgh de zake waeren. Ende Bebecca hadde eenen boeder/ wiens name was Laban: ende Laban liep tot dien man na britten tot de Fontaine. Ende het geschiede als hy dat boozhoofd riefsel gezeien hadde/ en de arm ringen aan zynes zusters handen; ende als hy gehoozd hadde de woorden zner zuster Bebecca zeggende/ alzo heeft die man tot my gesproken. Zo quam hy tot dien man/ ende ziet/ hy stond by de hemelen by de Fontaine. En hy zeide; komt in gy gezegende des Heeren/ waarom zoud gy britten staan? want ik hebbe het huys bereid/ ende de plaatze booz de hemelen. Doe quam die man na't huize toe/ ende men ontgozbe de hemelen/ ende men gaf den hemelen

ftrao / ende boeder: ende water om
 zyn voeten te wassen / ende de boeten
 laemmen die by hem waren. Daar
 na werd hem te eten boozgezet: maar
 hy zeide / Ik en zal niet eten tot dat
 ik mijn woorden gesproken hebbe:
 ende hy zeide / spreek. Doe zeide
 hy / ik den Abrahams knecht. Ende
 de Heere herit mynen Heere zeer ge-
 zegend / o dat hy groot gewoorden is:
 eme hy heeft hem gegeven schapen /
 ende runderen / ende zilver / ende goud /
 ende knechten / ende maagden / ende
 hemelen / ende ezelen. Ende Sara
 myns Heere huysvrouw heeft my-
 nen Heere eenen zonegebaard / nadat
 zy oud geworden was; ende hy heeft
 hem gegeven alles wat hy heeft. En-
 de myn Heere heeft myn doen / weeren /
 zeggende / ghy en wilt mynen zone ge-
 ne vrouwe neemen van de dochteren
 der Cananiten / in welker land ik
 woone. Maar gy zult welken na
 mijns vaders huys / en na mijn ge-
 slachte / ende zult mynen zone een
 vrouwe nemen: Doe zeide ik tot
 mynen Heere: misschien en zal my
 die vrouwe niet volgen. Ende hy zei-
 de tot my de Heere booz wiens aan-
 gezigte ik gewandeld hebbe / zal my
 den Engel met u zenden / ende hy zal

uwen weg boozspiedig maken: dat spraken
 zone rene vrouwe vermit mit mijn geslachte /
 ende uit mijns vaders huys. Dan gy zult ghy
 mijn neeb rein zijn: want meer gy tot mijn ge-
 slachte zult gegaan zijn: ende indien gy re niet
 en geben / gy wilt gy rein zijn van mijn neeb.
 Ende ik quam heden aan de Fonteyne / ende
 ik zeide / o Heere God mijns Heeren Abrahams
 huys / zo gy nu mijnen weg boozspiedig
 maken zult / gy den welken ik qua / ziet
 ik sta by de water Fonteyne. Zo geschiede
 dat de magd die in homen zal om te putten
 ende tot dewelcke ik zeggen zal / heeft my
 hog een weinig waters / ende drinkt gy
 ook. En zy tot my zal zeggen / drinkt gy
 ook / ende ik zal oock uwe hemelen putten:
 dat deze die vrouwe zy / die de Heere myn

Heeren zone heeft toegewezen. Ter si ge-
 dige hadden te spreken in mijn herte / ziet zoo
 quam Rebecca uit / en hadde hare knie op
 hare schouder / en gquam af tot de Fonteyne
 ende putte / ende ik zeide tot haar / heeft
 my dog te drinken / zo hantede zy / ende liet
 hare knie van haar neder / ende reide / drinkt
 gy en ik zal oock uwe hemelen drinken: ende
 ik drink / ende zy drinkte oock de hemelen.
 Doe hantede ik haar ende zeide / wiens doch-
 ter zijt gy? ende zy zeide / de dochter Betheles
 des zoons Abrahams / welke wita hem ge-
 haard heeft: zo leide ik het boozhoofd-
 riefel op haar aangezichte / ende de arm-
 ringen aan hare handen: En ik neigde mijn
 hoofd / ende aanbade den Heere / ende ik
 loofde den Heere den God mijns Heeren
 Abrahams

Abrahams / die my op den rechten
 weg geleid hadde / om de dochter van
 mijns Heeren boederboozspiedig
 te nemen. Nadan / zo ghy leden welba-
 digheit / ende trouwen aumijnen Heere
 doen zult / gebet my oock te kennen / ende
 zo niet gebet my oock te kennen / op dat
 ik my ter rechter ofte ter linker hand
 wende. Doe antwoorde Laban / enoe
 Betheles / ende zeiden: Van den Heere
 reze deze zake boozgehoemen / wy en
 konnen quaad nog goed tot uwspre-
 ken. Ziet Rebecca is booz uwe aan-
 gezichte / weentze ende trecht hem /
 zy zynt uwe Heeren zonen vrouwe / ge-
 lyk de Heere gesproken heeft. Ende
 het geschiede / als Abrahams knecht
 hare woorden hoorde / zo boog hy zy
 ter aarde booz den Heere. Ende de
 knecht langde boozt zilver klemo-
 dien / ende goude klemodien / ende kle-
 deren: ende hy gaf te Rebecca: hy
 gaf oock hare broeder / ende hare
 moeder kosteligheden. Doe aten en
 dronken zy / hy / ende de mannen die
 by hem waren / ende zy vernagte-
 berzende / ystonden des morgens op /
 ende hy zeide: Laat my trecken tot
 mynen Heere. Doe zeide hare broe-
 der / ende hare moeder / laat de jon-
 ge dochter [eenige] dagen / ofte kleme
 by ons blyden / daar na zult gy gaan.

hy ons blyden / daar na zult gy gaan. Maar
 hy zeide tot hen / En hoort my niet op de wy-
 le de Heere mijnen weg boozspiedig ge-
 maakt heeft; laat my trecken dat ik tot my-
 nen Heere ga. Doe zeide zy: Laat ons de
 jonge dochter roepen / en haeren mont blygen.
 Ende zy riepen Rebecca / ende zeide tot haar.
 Zult gy niet deze man trecken; ende zy ant-
 woorde / Ik zal trecken. Doe lieten zy Re-
 becca hare zuster / ende hare boester trecken:
 midsgaderes Abrahams knecht / ende zone
 mannen. Ende zy zeggende Rebecca / ende
 zeiden tot haar: o onse zuster! woort gy
 tot drinkenden milioenen / ende u zaad bezitte
 de paotte zynet haters. Ende Rebecca maake
 te haar op / met hare jonge dochteren / ende zy
 reden op hemelen / ende volgden den man:
 ende de knecht nam Rebecca / ende roog he-

nen. Isaac in gram vandaar men konnt tot
 den put Lachai Ro: ende hy woonde in het
 Suiderland. Ende Isaac was uit gegaan
 om te bidden in 't held / tegens het nalen van
 den abond; ende hy hief zyne oogen op / ende
 zag toe / en ziet de hemelen qua men. Rebecca
 hief oock hare oogen op / ende zy zag Isaac:
 ende zy viel van de hemelen af. Ende zy zeide
 tot den knecht; wie is de man / die ons in 't
 held te gemete wandelt; ende de knecht rei-
 de / dat is myn Heere / doe man zyden knie /
 ende bedekte haar. Ende de knecht hertelde Isaac
 alle de zaken die hy gedaen hadde. Ende
 Isaac dragte in de rente zoner moeder Sara /
 ende hy nam Rebecca / ende zy werd hem tee
 vrouwe / ende hy haddeze lief / also wack
 Isaac getrouwt na zyns vaders

Het XXV. Capittel.

Ende Abraham hoorde hoorde / welke name was Keturah. En zy haerde hem Zimran / ende Jokhan / ende Medan / en Midian / ende Jisbak en Suah. En Jokhan gewan Seba / ende Oban: ende de zonen Obdanz waren Affarim / en Cerusim / ende Lemman. Ende zonen Midians waren / Esha / ende Syher / ende Hamog / ende Midia / ende Elda: Deze alle waren zonen van Keturah. Dag Abraham gaf Isaac al dat hy hadde. Maar de zonen der hy wijden / die Abraham hadde / gaf Abraham geschenken: ende zondte weg van zynen zons Isaac / terwyle hy nog leefde / Oostwaerts na 't land van oosten. Dit nu zyn de dagen der jaren des leuens Abraham bewelke hy geleest heeft; honderd vyf en zehentig jaren. Ende Abraham gaf den geest ende stierf in goeden ouderdom / oud / ende [des leuens] zat: ende hy werd tot zijne volken verzameld. Ende Isaac en Jismael zynen zonen bezochten hem / in de spe- ionke van Macpela / in den alker Eghron / des zoons Schar / des Wetstiers / dewelke tegen ober Hamre is: [In] den alker dien Abraham van het zonen ge- hagt hadde: Daar is Abraham bezochten en Sara zyne huishrouw. Ende het geschiede na Abraham's dood / dat God Isaac / zynen zone zegende; ende Isaac woande hy den put Lachai Roi. Dit nu zyn de gebaorten Jismaels / des zoons Abraham / dien Hagar / Saras Egyptische dienstmaagd / Abraham gebaort heeft. Ende dit zyn de namen der zonen Jismaels / met hare namen na hare gebaorten: De eerst geboren Jismaels / Achisoch / haar na Medar / ende Wobael / ende Midiam / ende Masna ende Duma ende Massa / Habar / ende Tema / Het is / Daphis / ende Jedir. Dit zyn de zonen Jismaels / ende dit zyn hare

namen in hare doopen / en Daleizen / twaalf Doosten na hare volkeren. Ende dit zyn de jaren des leuens Jismaels / honderd ende zeben en dertig jaren: ende hy gaf den geest / ende stierf / ende hy wert verzameld tot zyne volkeren. Ende zy woonden van Habila tot Sur toe / 't welk tegen ober Egypten is / daar zy gaat na Assur: Hy heeft hem nedergelegen hoorde / raangezigtte aller zynen hroederen. Dit nu zyn de gebaorte Isaacs / des zoons Abraham; Abraham gewan Isaac. Ende Isaac was beertig jaar oud / als hy Keturah / de dogter Wetstiers / des Sriers / uit Dabdan Aream / de zuster van Laban den Srier / zig hrouwe nam. Ende Isaac had den Heere zee / in de tegenwoordighid van zyne huishrouw / want zy was onbeghert / ende de Heere liet zig van hem beviden

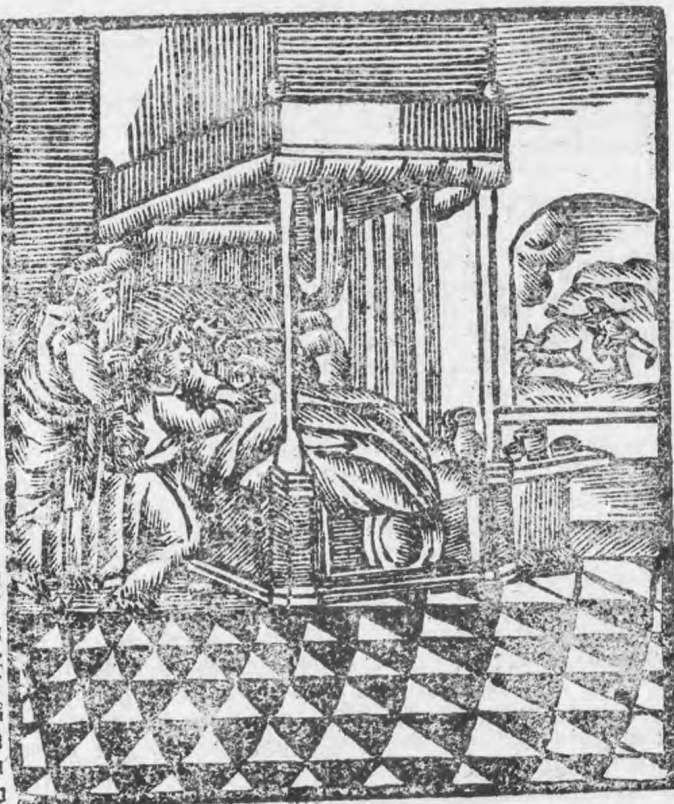
den / zodat Keturah zyne huishrouw; wanger wert: Ende de kinderen stieten zig tezamen in haren lippe Doe zeide zy 't is het zo? Waaron den ik bidde / ende zy ging om den Heere te bezagen Ende de Heere zeyde tot haar / Twee volkeren zyn in uwen buik / endet wee natien zullen uit haar ingewand vancenscheiden / ende het een volk zal sterker zyn dan 't ander volk: ende merder zal den in adere dienen. Als nu hare dage verbuld waren / ziet zy warendaar twee lingen in haar Ende beertste was rof / enge heet alken haren kleet: daerom noemde zy zynen name Esau. Ende daar na quam zyn hroeder / wiens hand Esau's bezene hiet: daarom noemde men zyn name / Jacob: ende Isaac was zestig jaer oud / als hy ze gewan. Als nu de jongers groot werden / werd Esau een man berstandig op de jagt / een belman: maar Jacob werd een opregt man / wouende in tenten Ende Isaac hadde Esau lief: want het wilt-hzaat was na zynen mond: maar Keturah hadde Jacob lief. Ende Jacob hadde een hoozel zedocht / ende Esau quam uit 't veld ende was moede: ende Esau zede tot Jacob; laat my hogstopen van dat rode / dat rode hier want ik heb den moederdaerom heeft men zynen name genoemd. Soom. Doe zeide Jacob; verhoort my o bende dag uwe eerst gebaorte. Ende Esau zeide / Ziet ik ga sterben / ende waar toe my dander eerst gebaorte? Doe zeide Jacob; sweert my op de eudag ende hy zwore hem: ende hy berhagte Jacob zyn eerst gebaorte. Ende Jacob gaf Esau hrood / ende het hem en hoozel; ende hy zende bjonk; ende hy stond op / ende ging hem maalzo beragte Esau de eerst gebaorte.

Het XXVII. Capittel.

Ende het geschiede dat Isaac oud geworden was / ende zynen ogen bonder geworden waren dat hy niet zien en konde: doe riepho Esau zynen gdoosten zone / ende zede tot hem; myn zone: ende hy zede tot hem; Ziet hier ben ik Ende hy zede; Ziet nu / ik ben oud geworden: ik en weet den dag mynes doods niet. Nu dan nee nu doguwe gereedstchap / uwen ypl-hoher / en uwe hage / ende gaat mit in 't veld / en jaagt my een wilt-hzaat. En maakt my smakelyke spyz / alzo ik ze geerne hebbe / ende brengeze mig / dat ik ete / op dat myne ziele zegenereer ik

sterbe. Keturah nu hoorde toe / als Isaac toe zynen zone Esau spak: ende Esau ging in 't veld / oeren wilt-hzaat te jagen dat hy betu- hzachte. Doe spak Keturah tot Jacob; hzane zeggende; Ziet / ik hebbe uwen vader tot Esau uwen hroeder horen spzeken / zeggende; brengeze my een wilt-hzaat / en maakt my smakelyke spyz toe / dat ik ete: ende ik zal u zegenen hoorde het aangezigtte des Heeren hoorde mynen dood. Nu dan myn zone hoorde myne stemme in 't gene dat ik u gebiede. Gaat nu henen tot de hroeder / en haalt my van daar twee goede geiten bokkens: ende ik zal ze uwen vader maeken tot smakelyke spyz / gelyk als hy geert heeft En gy zult ze uwen vader brengezen / ende hy zal eren op dat hy u zegene hoorde zyne dood. Doe zeide Jacob tot Keturah; zyne moeder; Ziet / myn hroeder Esau is een haitig man / en ik ben een glad man / nusschien zal myn vader betasten / ende ik zal in zyne oogen zyn als een bedzieger; zo zoude ik eenen bloek ober my halen en beniet eenen zegen Ende zy nemoeder zede tot hem; nuen bloek zy op my / myn zone hoorde alleen na myn stemme / en gaat / haaltze my. Doe ging hy / ende hy haalde ze / ende brengeze zyne moeder ende zyne moeder maakte smakelyke spyz / gelyk als zyn vader geert hadde. Daarna nam Keturah Esau's hreengdoosten zoonstieren die zy di haer in hant hadde: ende zprohze Jacob haren stemmen zone aan. Ende de vellen van de geiten bokkens reth zy ober zyne handen / ende ober de gladdig had van zynen hals. Ende zy gaf de smakelyke spyz / ende het groot bewelke zy toe gemacht hadde / in de hande Jacob's hares zoons. Ende hy quam tot zynen vader / ende zede: myn vader / ende hy zede; Ziet hier ben ik / wie zyt gy / myn zone? Ende Jacob zede tot zynen vader; Ik ben Esau nu eerst gebaorte; ik hebbe gebaort / gelyk als gy tot my gesyzoken hebt; staat dog op / zit / en eet van mijn wilt-hzaat / op dat uwe ziele my zegene Doe zede Isaac tot zynen zone; Hoe is dit / [dat] gy het zo haastige bonden hebt; myn zone; ende hy zede; Op dat de Heere uwe God [dat] heeft doen ontmoeten hoorde myn aangezigtte. Ende Isaac zede tot Jacob; nadert dog / dat ik u betas-

te / mijn zone: of gy mijn zoon
 Esau zeide zyt / ofte niet? Doe
 quam Jacob tot by synen vader
 Isaac, die hem betastete. Ende
 hy zeide: De stemme is Ja-
 cob's stemme / maar de handen
 zijn Esaus handen. Dog hy en
 kende hem niet / om dat zijn
 handen harsig waren / gelyk
 zijn broeder Esaus handen /
 en hy zegende hem Ende hy
 zeide / zyt gy mijn zone Esau
 zeide: ende hy zeide: Ik ben't
 Doe zeide hy / stel het na by
 my, dat ik van het land haat
 mijne zoons etc. op dat myne
 siele u zegene ende hy ste de het
 na by hem ende hy at / hy hzagt
 hem ook wjn en hzagt hem
 de zijn vader Isaac zeide tot
 hem / komi dog by ende kufft my
 mijn zone. Ende hy quam by
 ende hy kuffte hem: doe rook hy
 den reuk zguer klederen / ende
 zegend hem: ende hy zeide /
 Ziet de reuk myns zons als
 de reuk des berds / het welk
 de Heere gezegent heeft. Zoo
 ghe u dan God van den dantz
 des Heemls / ende de bettyghe-
 den der aarde / ende menigte van de Carwe
 rude Most. Dalken zullen u dienen / en-
 de natien zullen haer booz u nederbuigen;
 weest Heere ober uwe broederen / ende uwe
 moeder's zone zullen hen booz u nederbuigen/
 verulocht moet hy zijn zo wie u berbloekt /
 ende zo wie u zegend / zo gezegend. Ende het
 geschiede / als Isaac volmeid hadde Jacob te
 zegenen / zo geschiede het / doe Jacob maer
 eten van zyns baders Isaacs aangezigt ut-
 gegaan was / dat Esau zijn broeder van zijn
 lacht quam. Hy nu ook maer smakelicheit
 zegen toe / ende hzagt: e tot synen vader: ende hy
 zeide tot syn vader; n gn vader sta op / ende
 etc. dan het wild haad zynes zons / op dat
 uwe ziele u zegene. Ende Isaac syn vader
 zeide tot hem wie zyt gy? ende hy zeide. Ik
 ben't zone / waerest geboren Esau. Doe

verschijnte Isaac met zeer grote bescheffing
 gantsch zeer / ende zeide: Wie is hy van die het
 wilt haad gesaagt ende tot my gebzagt heeft?
 en ik hebbe van alles gegeten / eer gy quamt /
 en hebbe hem gezegend: ook zal hy gezegent
 wezen. Als Esau de woorden zyns baders
 hoorde / zo schreeute hy met eenen zonten en
 bitteren schzeu gontsch zeer ende hy zeide tot
 synen vader; zegent my ook myn vader. Ende
 hy zeide / uwe broeder is gekomen met be-
 dzog / ende heeft uwen zigen weg genomen.
 Doe zeide hy; Is't niet om dat men synen
 name noemt Jacob / dat hy my nu twee rei-
 zen heeft bedrogen; myn eerst-geboorte heeft
 hy genomen; ende ziet / nu heeft hy mynen ze-
 gen genomen; hoeder zeide hy; Heft gy dan
 gnenen zegen booz; myn behouden? doe ant-
 woorde

woorde Isaac / ende zeide tot Esau: Ziet / ik
 hebbe hem eenen Heere ober u gezet / ende alle
 zone broeders heb ik hem tot mynigen ge-
 ben: ende ik hebbe hem met kroon en most
 ondersteund: wat zal ik u dan nu doen / my-
 ne zone? Ende Esau zeide tot synen vader;
 Heft gy [maar] dezen eenen zegen / myn vader
 zegent my ook / myn vader: Ende Esau hief
 zyn stemme op / ende wreende. Doe antwoorde
 syn vader Isaac en zeide tot hem; ziet / de bet-
 tigheden der aarde zullen uwe woungen zyn /
 ende van den dantz des Heemls van boven af
 [zult] gy gezegent [zyn] Ende op u; weert zult
 gy lehen / ende zult uwen boze. er dienen; dog
 het zal geschieden / als gy heert; ben zult dan
 zult gy zyn jah van uwen hals aenstien.
 Ende Esau harede Jacob om dien zeg. n daer
 mede syn vader hem gezegend hadde / ende

Esau zeide in zyn herte: be dagen der rouwe
 mynes vaders naderen: ende ik zal mynen
 broeder Jacob dooden. Doe Rebbecca deze
 woorden Esaus hares grooten zons ge-
 boods hapt werde, zo zond zy henen ende oet-
 voud Jacob haer kleynen zone / ende zeide
 tot hem; Ziet uwe broeder Esau rooft zig
 ober u dat hy u doeden zal. Nu dan / myn zone /
 hoozt na myne stemme ende maakt u op / vliet
 gy na Haran / tot Laban myne broeder. En-
 de vlyst hy hem eenige dagen / tot dat de hiti-
 ge gamsch hapt uwe broeder's herte: Tot dat
 de toogt uwe broeder's han u aenre / ende
 hy bergeten hebbe het geene gy hem gebaan
 hebt; dan zal ik zenden, en u bandaar nemen:
 Wasrom zonde ik ook uwer beeder berooft
 worden op eenen dage? Ende Rebbecca zeide tot
 Isaac: Ik hebbe berdziet aan myn lehen van
 wegen de dochteren Het's / indien
 Jacob eenen brouwe neemt vande
 dochteren Het's / gelyk dezen syn /
 van de dochteren dezes lands /
 waar toe zal my het lehen zyn?
 Het XXVIII. Capittel.

Ende Isaac riep Jacob / ende
 zegende hem: ende gebood
 hem ende zide hem: Neemt ge ne
 brouwe van de dochteren Ca-
 naans. Maakt u op / gaat na
 Paddan Aram / ten huize van
 Bethuel / uwe broeder's va-
 der / ende neemt u bandaar eenen
 brouwe / van de dochteren La-
 hans uwe broeder's broeder.
 Ende God Almagtig zegene u /
 en make u vruchtbaar / ende ber-
 menigvuldigen: dat gy tot eenen
 hoop volkeren wordet. Ende hy
 gebede u den zegen Abraham's / u / en-
 de uwen zide met u / op dat gy
 erfelyk bezitte het land uwer
 breideling'scheppe / welk God
 Abraham gegeven heeft. En-
 de dat Esau zag / dat de dog-
 teren Canaans quaden waren in
 de ogen Isaacs zyns vaders.
 Zo ging Esau tot Ismael / ende
 nam zig tot een brouwe / hogen
 zyn

zijne Wyden / Mahalath bedogter Asnaels /
des zoonz Abrahams / de Zuster van Meda-
joch. Jacob dan toog uit van Berzeha / ende
ging na Haran / en hy geruakte op een plaate
ze daar hybervuagte / want de zonne was sonder
gegaan / ende hy nam van de steene dieer plaate /
en maakte zyne hoost-peulawe / ende leide zig
te slapen te dieer zelver plaate. Ende hy doon-
te; ende ziet / een leker was gestelt op de aarde;
welker oopste aan den hemel raakte / ende
ziet / de Engelen Gods klommen daar by op
ende neder. Ende ziet / de Heere stond op de
zelve / en zeide: Ik bin de Heere / de God
uwes vaders Abrahams / ende God Isaacs;
dit land / dat gy op lig te slapen zal ik u ge-
ben ende uwen zede. Ende u zaatzal wesen als
?i stof der aarde / ende gy zult uziehen in me-
nighe Jwefstwaardz ende oostwaardz / ende
noordwaardz ende zuidwaardz; ende in u / en
in uwen zede zullen alle geslagte des aardbo-

dens gezeget worden Ende ziet / Habemmet
u / en ik zal u de hoeden ober al waer ghy een
trekhen zult / ende ik zal u weder byengen indit
zeide land; want ik en zal u niet verlaten indit
ik zal gedaen hebben / ?i gene ik tot u gesproke
hebbe. Doe nu Jacobs van zijne slaap ont-
waakte / zeide hy gewisselijc is de Heere aan
deze plaate; ende ik en hebbe het niet geweten.
Ende hy verzegde / en zeide / hoe zeer sijn deze
plaate; dit en is niet vaneen huijs Godes / ende
dit is de poorte des hemels. Overstond Jacob
des mozzens hooch op en hy nam dien steen /
dien hy tot zyn hoost-peulawe geleid hadde /
ende zette hem tot een oprecht teken / ende
goot daer olie boven op. Ende hy noemde de
name der zelver plaate bet heil; daer dogde na-
me dieer stad te booren was Lus. Ende Jacob
beloofde een gelofte / zeggende: Wanneer God
met my geweest zal zyn / ende my behoeb zal
hybben op dezen weg / dien ik reize / ende my
gegeven zal hebben hooch om te eten / ende silden
te trekken; Ende ik ten hui-
ze mijns vaders in brede zal
weder gekeert zyn; zo zal de
Heere my tot een God zyn;
ende bezen steen dien ik tot
een opperegt teken gezet heb-
be / zal een huijs Gods we-
zen; ende alles wat gy my
geben zult / des zal ik u booz-
zeker de tienden geben.

Het XXIX. Capittel.

Doe hief Jacob zyne
boeten op / ende ging
na het land der Kinderen
van ?i Oosten. Ende hy
zag toe / ende ziet daar was
een put in ?i beld / ende ziet /
daer waren drie kudden
Schapen nebens dien ne-
der leggende: want uit
dien zelven put dronkten zy
de kudden: en daar was
een groote steen op den
mond van dien put ende
derwaards werden alle de
kudden

kudden verzamelt / ende zynwente beduften
van den mond des putz / endedronkten descha-
pen / ende leiden den steen weder op den mond
van dien put / op zyn plaate. Doe zeide Jacob
tot hen / myne broeder / van waar zyt gy en-
de zy zeide (Wy zyn van Haran. Ende hy ze-
de tot hen / kent gy Laban den zone Anhoes?
ende zy zeiden. Wy kennen hem. Wozder ze-
de hy tot hen. Is ?t wel met hem? ende zy ze-
den; ?t is wel / ende ziet Rachel zyne dogter /
die komt met de schapen. Ende hy zeide; Ziet
?t is nog hoog dag ?t en is geent tiddat het bee
verzamelt worde / dronk de schape / endegaat
henen / weitze. Doe zeide zy; Wy en konnen
niet tot dat alle de kudden tezamen zinken ber-
zamelz zyn / en dat men den steen van den mond
des putz afwenete: op dat wy des schape dron-
ken. Als hy zag met hen sprak / zo quam
Rachel met de schapen die haren vader
toe behoorden / want zy was eene Herderes-
se. Ende het geschiede als Jacob Rachel zag /
ende de schapen van Laban zyns Moeders broeder
zieder: dat Jacob toe trad / ende wente te de
schapen van Laban zyns Moeders broeder.
Ende Jacob kuste Rachel; ende hy hief zyne
stemme op ende weende. Ende Jacob gaf Ra-
chel te kennen / dat hy hares vaders broeder
was / en dat hy de zone van Rebecca was / doe
liep zy henen / ende gaf ?t haren vader te ken-
nen. Ende het geschiede als Laban die tyn-
ge hoorde van Jacob / zyns zusters zane / zo
liep hy hem te gemoete en omhels ?e hem ende
kuste hem / ende hragt hem tot zyn huijs / en-
de hy vertelde Laban alle deze dingen. Doe
zeide hem Laban: hoorwaer gy zyt in ynge-
beente ende my u kleefsch: ende hy dieef hy hem
een bolle maand. Daar na zeide Laban tot
Jacob: Em dat gy myn broeder zyt / zoud gy
my deshalben em niet dienen: verklaart my
wat zal u loon zyn? Ende Laban hadde twee
dogters de name der grootste was Lea. ende
name der kleinste was Rachel. Dog Lea
hadde te der dogten. Maar Rachel was schoo-
van gedaante / en schoo van aangezigt. En
Jacob hadde Rachel lief / ende hy reide; Ik
zal u zeven jaren dienen / om Rachel te luyen

ste dogter. Doe zeide Laban; het is beter dat
ik ze gebe / dan dat ik ze eenen anderen man
gebe / slyft by my. Also diende Jacob om Ra-
chel zeven jaren; ende die waren in zame dogten
als eenige dage / om dat hyse lief hadde. Doe
zeide Jacob tot Laban: Geest myne An-
hrouwe want myne dagen zyn verbult / op
dat ik tot haar in ga. Zo verzamelde La-
ban alle de mannen dieer plaate / ende maakte
eenen maaltid. En het geschiedede gavondz /
dat hy zyne dogter Lea nam ende bracht tot
hem / ende hy ging tot haar mende Laban gaf
haar Silpa zyne dienst-maagd / aan Lea; zyne
dogter tot zyn dienst-maagd ende het geschie-
de des mozzens / ende ziet / was Lea; daerom
zeide hy tot Laban / wat is dit? dat gy my ge-
daen hebt; hebbe ik niet by u gebied om Ra-
chel; waarom hebt gy my dan bedrogen? ende
Laban zeide: Men doet also niet dezer onzer
plaatze / dat men de kleinste nit gebe booz-
derst gehoore. Verbult de weike hande; dan
zullen wy n ooch die geben / booz den dienst die
gy nog andere zeven jaren by my diene zult.
Ende Jacob dede alsoo / ende hy verbulde de
weike hande; doe gaf hy hem Rachel zyne
dogter tot een vrouwe. Ende Laban gaf zyne
dogter Rachel zyne dienst-maagd Silpa; haar
tot eene dienst-maagd. Ende hy ging ook in tot
Rachel / en hadde ook Rachel lief; dan Lea:
ende hy diende by hem nog andre zeven ja-
ren. Doemde Heere zag dat Lea gehaat was /
opende hy hare baar-moeder; maar Rachel
was onbegrijpbaer. Ende Lea werd bezeugd /
ende haarde eenen zone / ende zy noemde zynen
name Ruben: want zy zeide / om dat de
Heere mijne verdrukkinge heeft aangezien /
daerom zal myn man nu lief hebben.
Ende zy wreef weder bezeugt / ende haarde een-
nen zone / ende zeide; de wy lude Heere gehoozd
heeft / dat ik gehaat was / zo heeft hy my ooch
bezen gegeven: ende zy noemde zynen name /
Simeon. Ende zy wreef nog bezeugd; ende
haarde eene zone / ende zeide; Men zal hem
ditmaal mijn man by my boegen / dewyl ik
hem drie zonen gebaert hebbe; daerom noem-
de hy zynen name Leb. Ende zy werd weder
bezeugd / ende haarde eenen zone / ende ze-
de; Dit-maal zal ik den Heere loben; baar-

nu noemde hy syren name Ruba: ende zy hielt op van baren.

Her XXX. Capittel.

Als nu Rachel zag / dat zy Jacob niet en haarde / zoben yde Rachel hare zuster / ende zy zeide tot Jacob: geeft my kinderen / ofte kinderen niet / zoben ik dood. Doe ontstak Jacobs toozn tegen Rachel / ende hy zeide; Wen ik dan in plaats van God die de blyfs blygt van u gewert heeft? Ende zy zeide; Ziet daar is myne dienstmaagt Bilha / gaan tot haar indat zy op myne knien bare ende ik ook uit haar gebouwd worde. So gaf zy hem hie re dienstmaagd Bilha tot een vrouwe ende Jacob gung tot haar in. Ende Bilha werf zwangee / ende haarde Jacob eenen zone. Doe zeide Rachel; God heeft my gericht / ende voik myne stemme berhoogt / ende heeft my eenen zone gegeven; daarom noemde zyuen name / Dan. Ende Bilha Kachel's dienstmaagt / wert weder bezugt / ende haarde Jacob de u tweeden zone. Doe zeide Rachel; Ik hebbe woestelingen Godes met myne zuster gewoestelt / ook hebbe ik de oberhand gehad / ende zy noemde zyuen name Naphtai. Doe nu Lea zag dat zy op hielt van baren / nam zy ook hie re dienstmaagt Bilha ende gaf die Jacob tot een vrouwe. Ende Bilha Le's dienstmaagt / haarde Jacob eenen zone. Doe zeide Lea / daar hoort eenen hoop / ende zy noemde zyue name / Gat. Daar na haarde Bilha / Lea's dienstmaagt / Jacob den tweeden zone. Doe zeide Lea; at myn geluk / want de dogters zullen my gelukkig agten; ende zy noemde zyuen name / Azer. Ende Ruben gung in de dagen des tachs doogtes / ende hy bond Dudaim in het veld / ende hy dragte tot zyue moeder Lea / boe zeibe Rachel tot Lea; Geeft my dog van uwes zoons Dudaim. Ende zy zeide tot haar; Is het we nig dat gy mynen Man genomen hebt / dat gy ook mynes zoons Dudaim nemen zult? boe zeide Rachel. Daarom zal hy bezen nacht booz uwes zoons Dudaim hy u leggen. Als nu Jacob des abonds uit het veld quam / gung Lea nit hem te gemoet / ende zeide; Gy zult tot my in komen / want ik hebbe u om loon zekelhy gehurt booz mynes zoons Dudaim / ende hy sag be zeibe nacht hy haar. Ende God

ber hoogde Lea: ende zy wert bezugt / ende haarde Jacob den vyfden zone. Doe zeide Lea: God heeft mynen loon gegeven na dat ik myne dienstmaagd mynen Man gegeven hebbe; ende zy noemde zyuen name Issachar. Ende Lea wert wederom bezugt / ende zy haarde Jacob den zesten zone. Ende Lea zeide; God heeft my / my heeft hy be giftet met een goede giste / birtmaat zal myn Man by my wonen: want ik hebbe hem zes zonen gebaart; ende zy noemde zyue name Zebulon. Ende zy haarde daer na een dogter: ende zy noemde haren name / Dina. God dagte ook aan Rachel: en God berhoogde / ende opende hare baarmoe der. Ende zy wert bezugt / ende haarde eenen zone; en zy zeide; God heeft myne smaatheld weggenomen. Ende zy noemde zyuen name Joseph / zeggende: de Heere boege my eenen anderen zone daer toe. Ende 't gest hiede als Rachel Joseph gebaard hadde / dat Jacob tot Laban zeide; Laat my berreken: dat ik ga tot myne plaats / ende na myn land. Geeft myne wyven / ende myne kinderen / om de welke ik u gedient hebbe / dat ik berreke: want gy weet mynen dienst / die ik u gedient hebbe. Doe zeibe Laban tot hem; So ik nu genade gebonden hebbe in uwre oogen: Ik hebbe waargenouwen / dat de Heere my om uent wille gezegent heeft. Hy zeibe dan: Hoe nut my udykshelyk uwre loon / dien ik gebenzal. Doe zeibe hy tot hem. Gy weet hoe ik u gedient hebbe / ende hoe u Deer hy my gewest is. Want het we nig dat gy booz my gehad hebt / dat is tot een meenigte uitgezaken / ende de Heere heeft u gezegent by mynen boet: nu dan / wanneer zal ik ook werken booz mynen huize? En hy zeibe: Wat zal ik u geben? Doe zeibe Jacob: gy en zult my niet met allen geben / indien gy my deze zalie doen zult / ik zal wederom uwre kudde weiden / [ende] bewaren. Ik zal heden booz u gantsche kudde gaan / daerban afsonderende al' gespikhelde / ende geplekte Deer / ende al' het huzine Deer onder de Lammeren / ende het geplekte ende gespikhelde onder de Geiten; ende zulks zal myn loon zyn. So zal myn gerechtigheid op den dag van mozzen met my betuigen / als gy hamen zult ober mynen loon / booz u aan

nengezigte: al' wat niet gespikhelde / ende geplekte is onder de Geiten / ende huzin onder de Lammeren / dat zy hy my gestolen. Doe zeibe Laban: Ziet / Ogja / 't zy na uwre woordde. Ende zy sonderde af ten zelven dage de gespikhelde en geplekte bakken / ende alle begespikhelde en geplekte geiten / al' daer wit aan was / ende al' 't huzine onder de lammeren; ende hy gaffe in de hant zyner zonen. Ende hy stelde een weg van drie dagen / tusshen hem en tusshen Jacob. En Jacob weide de oberste kudde Labans. Doe nam zig Jacob coeden van goen / opulshout / en van hazelaar / ende van kastamen: en hy schelde daar in wt e strepen / ontblotende het witte 't welk aan de coeden was. En hy leide de coeden / die hy gespikhelde hadde in de goten / ende in de huzin bakken van 't water / daer de kudde quam dzinken tegen ober de kudde: en zy werden berhitet als zy quamen om te dzinken. Als dan de kudde berhit werd op de coeden zoo lammerde de kudde gespikhelde gespikhelde ende geplekte. Doe schelde Jacob de lammeren / ende hy wende 't gezigte der kudde op 't gespikhelde / en al' 't huzine onder Labans kudde / en hy stelde zyue kudde alleerende hy en zetteze niet by Labans kudde. En het gespikhelde telkens als de kudde ber bezogelingen berhit wert / zo stelde Jacob de coeden booz de oogen der kudde in de goten: op dat zy hirtig werden by de coeden: maar als de kudde spade hirtig werd / zo en stelde hyre niet / zo dat de spabelinge Laban / ende de oegelingen Jacob toe quamen. Ende die Man hysch gantsch eer nit in meenigte / ende hy hadde vele kudden / ende dienstwaagden / ende dienstknechten / ende kameelen / ende ezelen.

Her XXXII. Capittel.

Jacob raog ook zyues wees / ende de Engelen Gods ontmoeten hem. ende Jacob zeibe / niet dat hyre zag: Dit is een heit seger Godes; en hy noemde den name der zeker plaats / Mahanaim. En hy stond op in dien zelven nacht / ende hy nam zyue twee topben / ende zyue twee dienstwaagden / ende zyue elf

kinderen / ende hy raog ober 't Deier Jaddosh. Ende hy namze ende bedeze ober die Beek trekker: ende hy dede ober rekker het gene hy hadde. Dog Jacob bleef alleen ober: ende een Man wooste de met hem tot dat de dageraad orging. Ende doe hy zag dat hy hem niet en obermoegt / roerde hy het gewzigte zyner herve aan; zo dat het gewzigte van Jacobs herve berwozongen werd / als hy met hem woestelde. Ende hy zeibe laat my gaan / want de dageraad is opgegaan: maar hy zeibe; Ik en zal u niet laten gaan / ten zy dat gy my zegent. Ende hy zeibe tot hem; Doe is uwre naam ende hy zeibe Jacob. Doe zeibe hy: Uwe naam en zal booz aan niet Jacob heeten / maar Israel / want gy hebt u woestelsh gebzagen met God / ende met de Menschen / ende hebt obermoegt. Ende Jacob hzaagde / ende zeibe; Geeft dog uwre name

de hemmen: ende hy zeide; Waar om is het dat gy na myne name byaagt? en hy zegende hem aldaar. Ende Jacob noemde den name dier plaats Dnuël: want [zeide hy] ik hebbe Godt gezien [van] aengezichte tot aengezichte / en myne siele is gered geweest. Ende de Sonneresche m' op / als hy dooz Dnuël gegaan was / en hy was hinhende aanzynen heren. Daarom en eten de kinderen Israëls de bezukte zenuwe niet die op het gewichte der heupe is tot op dezen dag; om dat hy het gewichte van Jacobs heupe aangeroert hadde aan de bezukte zenuwe.

Het XXXIII. Capittel.

Ende Jacob hief zyne oogen op / ende zag ende ziet / Esau quam ende bier hondert mannen met hem: doe berdeelde hy de kinderen onder Lea / ende onder Rachel / ende onder de twee dienstmaagden. En hy stelde de dienstmaagden en hare kinderen booz aan ende Lea en hare kinderen agter waarder; maar Rachel ende Joseph de agterste en hy ging booz by haar aangezichte henen: ende hy doog zig zeven malen ter aarde / tot dat hy by zynen horder quam. Doe liep Esau hem te gemoete / en nam hem in den arm / en biel hem aanden hals / ende kuste hem; ende zy weenden. Daar na hief hy zyne oogen op / ende zag die wyben / ende die kinderen / ende zeide; Wie zyn deze: hy u? ende hy zeide: De kinderen / die God uwen knegt genadelijk berleent heeft. Doe traden de dienstmaagden toe / zy / en hare kinderen / ende zy hogen haar neder. Ende Lea trad ook toe / met hare kinderen / ende zy hogen haar neder / ende daar na trad Joseph toe / ende Rachel / ende hogen haar neder. Ende hy zeide; [Dooz] wien is u al dit heit dat ik ontmoet hebbe? ende hy zeide; om genade te binden in de oogen myne Heeren. Maar Esau zeide;

Ik hebbe 's beel: myn horder / 't zy utwe dat gy hebt. Doe zeide Jacob; Og neen / indien ik nu genade in utwe oogen gebonden hebbe / zoo neemt myn geschenk van myner hand: daarom / om dat ik u aangezichte gezien hebbe / als hadde ik Gods aangezichte gezien / ende gy hebt welgeballen aan my genomen. Pree mit dog mynen zegen die u toegedragt is / dewyl het God my genadelijk berleent heeft / ende dewyl ik alles hebbe: ende hy hielt by hem aan / zodat hy het nam. En hy zeide; Laat ons reizen en dooz trekken: ende ik zal booz u trekken. Maar hy zeide tot hem; myn Heere weet dat deze kinderen teber zyn / ende dat ik zogende schapen ende hoegen by my hebbe / in dien menze maar eenen dag afdoozt / zo zal de geheele kudde sterben; myn Heere trekke dog booz by booz 't aangezichte zynes knegts / ende

de ik zal my op myn gentak als leidman boegen / na den gang van 't wech / 't welke booz my aangezichte is / ende na den gang deser kinderen / tot dat ik by mynen Heere te Seir come: Ende Esau zeide: Laat my dog van dit volk / dat met my is / u by stellen / ende hy zeide: Waar toe dat? laat my genade binden in mynes Heeren oogen. Also heerde Esau dies daags wederom zynes wegs na Seir toe. Maar Jacob reisde na Succoth / ende bouwde een huys booz hem: ende maakte huren booz zyn bee: daarom noemde hy de name dier plaats / Succoth. Ende Jacob quam behouven tot de stad Sichem / welke is in 't land Canaan; als hy quam van Paddan Aram: ende hy legerde zig in 't gezichte der stad. Ende hy kocht een deel des velds / daer op hy zyne tente gespannen hadde / van de hand der zoonen Hemozs / des Vaders van Sichem / booz hondert stukken gelds. Ende hy rigte de aldaar eenen Altaar op: en noemde hem: De God Israëls [is] God.

Het XXXV. Capittel.

Daar na zeide God tot Jacob: Maakt u dog trek op na Bet-El en woont aldaar: en maakt daar eenen Altaar dien God / die u bescheen / doe gy bligtede booz 't aangezichte uwes Broeders Esaus. Doe zeide Jacob tot zyn huisgezin / ende tot alle die by hem waren: Doet weg de vreemde godden / die in 't midden van u zyn / en reinigt u / en verandert uwe klederen. Ende laet ons / ons opmaken / ende optrekken na Bet-El: ende ik zal daar eenen Altaar maken dien God die my antwoord ten dage myner benauidheid / ende niet my geweest is / op den weg / dien ik gewandelt hebbe. Doe gaven zy Jacob alle die vreemde godden / die in haar hand waren / ende doortierseken / die aan haar ooren waren / ende Jacob herdergode onder den Ephen boom / die by

Sichem is. Ende zy reisden henen: Ende Gods bescheeninge was over de Steden / die rontom hen waren / zo dat zy de zone Jacobs niet agter na en jaagden. Also quam Jacob te Luz / welke is in het land Canaan / (dat is Bet-El) hy / ende al 't volk dat by hem was. Ende hy bouwde aldaar een Altaar / ende noemde die plaats / El Bet-El; want God hem aldaar was geopenbaart geweest als hy booz zynes Broeders aangezichte bligte. Ende Deborah de Dochster van Hetta stof: ende zy wert bezaben ander aan Bet-El / onder die ephie welker name hy noemde / Wilson Wachhut. Ende God bescheen Jacob wederom / als hy van Paddan Aram gekomen was / en hy zegende hem. Ende God zeide tot hem: Naam is Jacob: u naam zal booz aan niet Jacob genoemd worden / maar Israëls zal

Wā name zyn: ende hy noemde
 zynes name Iſraël. Daer zeide
 God tot hem: Ik ben God de
 Almachtige/ zyt blygthaar/ ende
 bevruchtigblydigt; een volck/ ſa
 een rooy der volkeren zal uit u
 worden/ en koningen zullen uit
 uwe lendenen voort kōmen. En
 de dit land/ dat ik Abrahā en
 Iſaac gegeven hebbe/ dat zal ik
 u geben: ende uwen zede na u/
 zal ik dit land geben. Doe boer
 God han hem op in die plaatze
 daar hy met hem geſproken had
 de. Ende Jacob ſtelde een op
 geregt tecken op/ in die plaatze
 daar hy met hem geſproken had
 de/ een ſterne ovgeregt tecke: en
 de hy ſtozte daar op by nacht offer/
 en goot olie daar ober. En Jacob
 noemde de name dier plaatze/ al
 waar God met hem geſproken
 hadde/ Beth-El. ende zy reisde
 van Beth-El: ende daar was nog
 een klein ſtrek land om tot E
 phrath te kōmen: ende Rachel
 haerde/ ende zy hadde het hart in
 haar baren. Ende het geſchiede
 als zy het hart hadde in haerbare:
 zo zeide de Doetbrouwe tot haer;
 En bzeest niet: want de: en zone

zult gy ook hebben. Ende 't geſchiede als hare
 ziele uitging [want zy ſtierf] dat zy zyne name
 noemde Ben-oni maer zyn vader noemde hem/
 Benjamin. Also ſtierf Rachel/ en zy werd be
 graven aan den weg na Ephrath/ dat is: Beth
 lehem. Ende Jacob rigte een gedenk-teken op
 boven haer graf: dat is het gedenk-teken van
 Rachels graf tot op deze dag. Doe be reisde
 Iſraël ende hy ſpande zyne tente op gene zyde
 van Migdal Ezer. Ende het geſchiede als Iſ
 raël in dat land woonde/ dat Ruben henen
 ging ende lag by Bilha zyns Vaders bywyp/
 en Iſraël hoorde 't ende zonen Jacobs waren
 twaalf de zonen van Lea waren Ruben/ Ja
 cobs eerst gebooren/ daar na Simeon/ ende

Levi/ ende Juda/ ende Iſſaſſchar/ ende Zebul
 ion: De zonen Rachels/ Joſey/ ende Ben
 jamin: ende de zonen van Bilha/ Rachels
 Dienſtmaagt/ Dan/ en Naphtali. Ende de
 zonen van Silpa/ Leas dienſtmaagt Gad/ ende
 Aſzer; dat zyn Jacobs zonen/ die hem geboren
 zyn in Paddan Aram. Ende Jacob kwam
 tot Iſaac zyn vader in Mamre te Kiriat
 Hebra/ welk is Hebron/ daar Abraham als
 byzembeling hadde verkeert/ en Iſaac. Ende
 de dagen Iſaacs waren hondert en tachtig
 ſaar. Ende Iſaac gaf den geest/ en ſtierf/
 ende wierd begraven tot zyne volkeren/ oud/
 ende zat van dagen; ende zyne zone Eſau en
 de Jacob begroeben hem.

Einde der Historie van ADAM, NOACH, ABRAHAM, LOT en ISAAC.

hp

compl. J.

